

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TE OUDSBERGEN, GESTELSTRAAT (PROV. LIMBURG)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 1216

Rapport opgemaakt door: Anna De Rijck

Kontichsesteenweg 38

B-2630 Aartselaar

mei 2020

Dossiernr. 28159

OE: 2020D73

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief te Oudsbergen, Gestelstraat (prov. Limburg)

Projectnummer

- 28159 (intern)
- 2020D73 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en datum

April 2020

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 1216

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
<i>Versie</i>	<i>Datum</i>	<i>Status</i>
v0	26/04/2020	Interne versie
v1	30/04/2020	Externe versie / Definitieve versie
v2	30/04/2020	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Anouk Van der Kelen
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Anouk Van der Kelen
Director	Patrick Hambach

INHOUD

1	Inleiding.....	7
1.1	Thesaurus.....	7
1.2	Administratieve gegevens.....	7
1.3	onderzoek.....	8
1.4	Aanleiding van het onderzoek.....	8
1.5	Afbakening onderzoeksgebied.....	8
1.6	Onderzoeksstrategie.....	10
2	Aard van de bedreiging.....	10
2.1	Huidige situatie.....	10
2.2	Toekomstige situatie.....	15
3	Assessmentrapport: landschappelijke analyse.....	20
3.1	Topografische situering.....	20
3.2	Bodemkundige en geologische situering.....	23
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis.....	28
4.1	Historisch kader.....	29
4.2	Inventaris onroerend erfgoed.....	29
4.3	Centrale Archeologische Inventaris.....	30
4.4	Andere archeologische bronnen.....	33
4.5	Cartografische bronnen.....	34
4.6	Recente landschapsveranderingen.....	38
5	Besluit.....	40
5.1	Interpretatie en datering.....	40
5.2	Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering.....	40
5.3	Samenvatting.....	41
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening.....	42
7	Bibliografie.....	43

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Luchtfoto (1:1000) (middenschalige winteropnamen, kleur, 2019) met aanduiding van het studiegebied	9
Figuur 2: GRB (1:1500) met aanduiding van het studiegebied	9
Figuur 3: Luchtfoto (1:1000) (middenschalige winteropnamen, kleur, 2019) met aanduiding van het studiegebied	11
Figuur 4: Plan van de landmeter met afmetingen van alle bestaande gebouwen (opgemaakt in 2002 en aangeleverd door de initiatiefnemer)	12
Figuur 5: Inplantingsplan bestaande toestand (aangeleverd door de initiatiefnemer)	13
Figuur 6: Zicht op west (boven)- en oost (onder) zijde van het hoofdgebouw (foto 1 en 15) (aangeleverd door de initiatiefnemer)	14
Figuur 7: Westoost georiënteerd bijgebouw, tuinhuis en garagebox ten oosten van het hoofdgebouw (foto 7) (aangeleverd door de initiatiefnemer)	15
Figuur 8: Zicht op noordzuid georiënteerd gebouw op perceel 1195/L (foto 17) (aangeleverd door de initiatiefnemer)	15
Figuur 9: Inplantingsplan met in het blauw de zone van de verbouwingen, in het rood de te slopen bebouwing en in het zwart gearceerd de bebouwing die behouden blijft (aangeleverd door de initiatiefnemer)	17
Figuur 10: Toekomstige situatie en te slopen, te verbouwen en te behouden structuren aangeduid alsook de verharding/groenzone en de locatie van de stallen met uit te breken mestputten	18
Figuur 11: Zicht op funderings- en rioleringsplan en snede A-A' (aangeleverd door de initiatiefnemer)	19
Figuur 12: Topografische kaart (1:5000) met aanduiding van het studiegebied	20
Figuur 13: DHM (1:20000) met aanduiding van het studiegebied en de waterlopen in de omgeving	21
Figuur 14: DHM (1:700) met aanduiding van locatie hoogteprofielen	21
Figuur 15: Hoogteprofielen (Bron: Geopunt 2020)	22
Figuur 16: Hillshadekaart (1:700)	22
Figuur 17: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:2000) met aanduiding van het studiegebied	23
Figuur 18: Gedigitaliseerde quartairgeologische kaart (1:30000) met aanduiding van het studiegebied	24
Figuur 19: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (type). (Bron: Geopunt 2018).	24
Figuur 20: Gedigitaliseerde tertiairgeologische kaart (1:30000) met aanduiding van het onderzoeksgebied	25
Figuur 21: Bodemerosiekaart (1:3000) met aanduiding van het onderzoeksgebied	26
Figuur 22: Bodemgebruikskaart (1:3000) met aanduiding van het onderzoeksgebied	27
Figuur 23: Tabel met geraadpleegde bronnen	28
Figuur 24: De erfgoedwaarden met betrekking tot het onderzoeksgebied (1:20000)	30
Figuur 25: CAI-locaties in de wijde omgeving van het onderzoeksgebied	31
Figuur 26: Alle CAI-meldingen (1:12000) binnen een straal van 500 (volle lijn) en 1000 meter (stippellijn)	31
Figuur 27: Overzichtstabel CAI (met als afkortingen voor de periodes ST: steentijd, MESO: mesolithicum, NEO: neolithicum, ROM: Romeinse periode, (L)ME: (late) middeleeuwen, NT: nieuwe tijd, NST: nieuwste tijd, ONBEP: onbepaald)	32

Figuur 28: Gebieden beschreven in een (archeologie)nota.....	33
Figuur 29: Fricxkaart (1:40000) met aanduiding van het onderzoeksgebied.....	34
Figuur 30: Ferrariskaart (1:10000) met aanduiding van het onderzoeksgebied	35
Figuur 31: Atlas der Buurtwegen (1:10000) met aanduiding van het onderzoeksgebied	36
Figuur 32: Atlas der Buurtwegen (1:2000) met aanduiding van het onderzoeksgebied	36
Figuur 33: Vandermaelen kaart (1:2000) met aanduiding van het onderzoeksgebied	37
Figuur 34: Orthofotomozaïek (1:2000) uit 1971, kleinschalig, zomeropnamen, panchromatisch (1971) met weergave van het studiegebied	38
Figuur 35: Orthofotomozaïek (1:1000) uit 1986, kleinschalig, zomeropnamen, kleur met weergave van het studiegebied	39
Figuur 36: Orthofotomozaïek (1:1000) uit 2003, middenschallig, winteropnamen, kleur met weergave van het studiegebied	39

1 INLEIDING

1.1 THESAURUS

Langgevelhoeve, Kempisch plateau, heide, steentijd, Romeins, middeleeuwen, nieuwe en nieuwste tijd

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode: 28159	Onroerend Erfgoed code: 2020D73
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- Straat + nr.:	Gestelstraat 56
- Postcode :	3670
- Fusiegemeente :	Oudsbergen (Meeuwen-Gruitrode)
- Land :	België
Lambertcoördinaten 1972 (EPSG:31370)	X min: 230406.76 Y min: 196262.43 X max: 230522.35 Y max: 196364.54
Kadaster	
- Gemeente :	Oudsbergen
- Afdeling :	1
- Sectie :	C
- Percelen :	1192/H, 1195/M, 1195/L
Onderzoekstermijn	April 2020

1.3 ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek, *in situ* bewaring of vrijgave van het terrein.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. Het project betreft de verbouwing van een bestaande hoeve met bijhorende stallingen en bergingen en afbraak van bestaande bijgebouwen. Alles maakt deel uit van een bestaand landbouwbedrijf. Het onderzoeksgebied bevindt zich aan de Gestelstraat 56 te Oudsbergen.

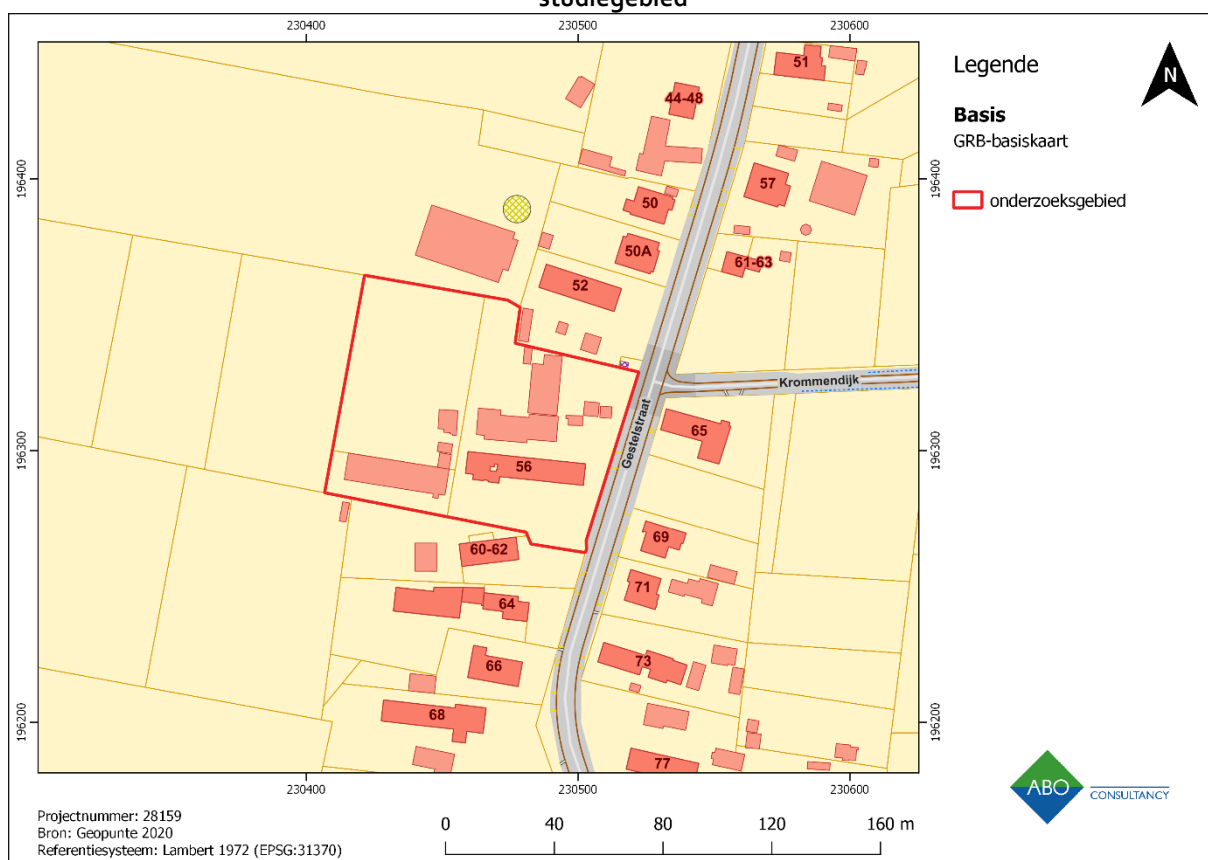
De beoogde werken worden beschouwd als een ingreep in de bodem. Het studiegebied bevindt zich volgens het gewestplan deels in woongebied met landelijk karakter, deels in agrarisch gebied. Aangezien het een aanvraag betreft waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem meer dan 1.000m² beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft meer dan 3.000m² (zijnde 7.854m²) bedraagt en waarbij de percelen volledig gelegen zijn buiten archeologische zones, opgenomen in de inventaris van archeologische zones, dient, voorafgaand aan het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, een archeologienota te worden opgesteld (Onroerend Erfgoeddecreet 5.4.1).

1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied bevindt zich langs de Gestelstraat 56, te Oudsbergen en wordt in het oosten afgebakend door de rijweg (Gestelstraat), in het noorden door bebouwing, in het zuiden door een servitudeweg en in het westen door serres deel uitmakend van een naastliggende plantenkwekerij. Het plangebied omvat volgende percelen: 1192/H, 1195/M en 1195/L.

Figuur 1: Luchtfoto (1:1000) (middenschallige winteropnamen, kleur, 2019) met aanduiding van het studiegebied

Figuur 2: GRB (1:1500) met aanduiding van het studiegebied

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hfst. 3). Hiertoe werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geeft inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hfst 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van deze werken te bepalen en een advies te formuleren.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Wanneer men op het erf komt van de oude hoeve bevindt zich initieel aan de rechterzijde een tuinhuis, garagebox en stallen en links het hoofdgebouw bestaande uit het woonhuis en eveneens stallen. Het woonhuis is niet onderkelderd en gefundeerd door middel van sleuffunderingen (tot 80cm –MV). Onder drie van de vrijstaande bijgebouwen komen per stal telkens twee mestputten (met als afmetingen lengte van de stal x 1m breed x 1m diep) voor (Figuur 10). Rondom rond bevinden zich nog andere bijgebouwen en de vrije zones worden ingenomen door weides. In het verlengde van de oprit bevindt zich betonnen verharding. Deze heeft slechts een verstoring tot 20cm –MV aangebracht. In Figuur 6, Figuur 7 en Figuur 8 worden de verschillende gebouwen en omgevende vrije zones weergegeven op foto. Deze richting waarin deze foto's zijn genomen worden ook weergegeven op het inplantingsplan (van de toekomstige situatie, 2.2).

Figuur 3: Luchtfoto (1:1000) (middenschallige winteropnamen, kleur, 2019) met aanduiding van het studiegebied

Figuur 4: Plan van de landmeter met afmetingen van alle bestaande gebouwen (opgemaakt in 2002 en aangeleverd door de initiatiefnemer)

13

**Figuur 6: Zicht op zuiden (boven)- en oosten (onder) zijde van het hoofdgebouw (foto 1 en 15)
(aangeleverd door de initiatiefnemer)**

Figuur 7: Noordoost georiënteerd bijgebouw, tuinhuis en garagebox ten oosten van het hoofdgebouw (foto 7) (aangeleverd door de initiatiefnemer)

Figuur 8: Zicht op oostwest georiënteerd gebouw op perceel 1195/L (foto 17) (aangeleverd door de initiatiefnemer)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

De hier getoonde ontwerpplannen werden aangeleverd door de opdrachtgever en zijn, evenals aanvullende informatie, als bijlagen meegegeven op groot formaat om zodoende de leesbaarheid ervan te kunnen garanderen. De toekomstige situatie wordt ook meegegeven in Figuur 10. Hier worden ook de huidige stallen met uit te breken mestputten op aangegeven.

De huidige langgevelhoeve met aanpalende stallen zullen worden verbouwd. Een overdekt terras, paardenboxen, stockageruimte en machineberging worden verbouwd. De bestaande woning blijft volledig behouden. Gezien de contouren van het oude en nieuwe gebouw perfect overeenkomen en ook de funderingsstrategie en –omvang overeenkomen is de bijkomende verstoring hier onbestaande.

Qua waterafvoer zal worden aangesloten met nieuw aan te leggen RWA-buizen (min. diameter 110mm) op het bestaande stelsel. Verder zullen ook een regenwaterput (10.000l) en een zinkput (5.000l) worden aangelegd (zie putten ten noorden van het gebouw). Verder zullen een andere regenwaterput (5.000l) en een septische put (3.250l) worden behouden (zie putten ten oosten van het gebouw). Zowel de nieuwe rioleringsbuizen als de putten worden pal aan het bouwvolume aangelegd worden en nemen een zeer geringe extra oppervlakte in. De rioleringsbuizen vergen slechts een sleuf

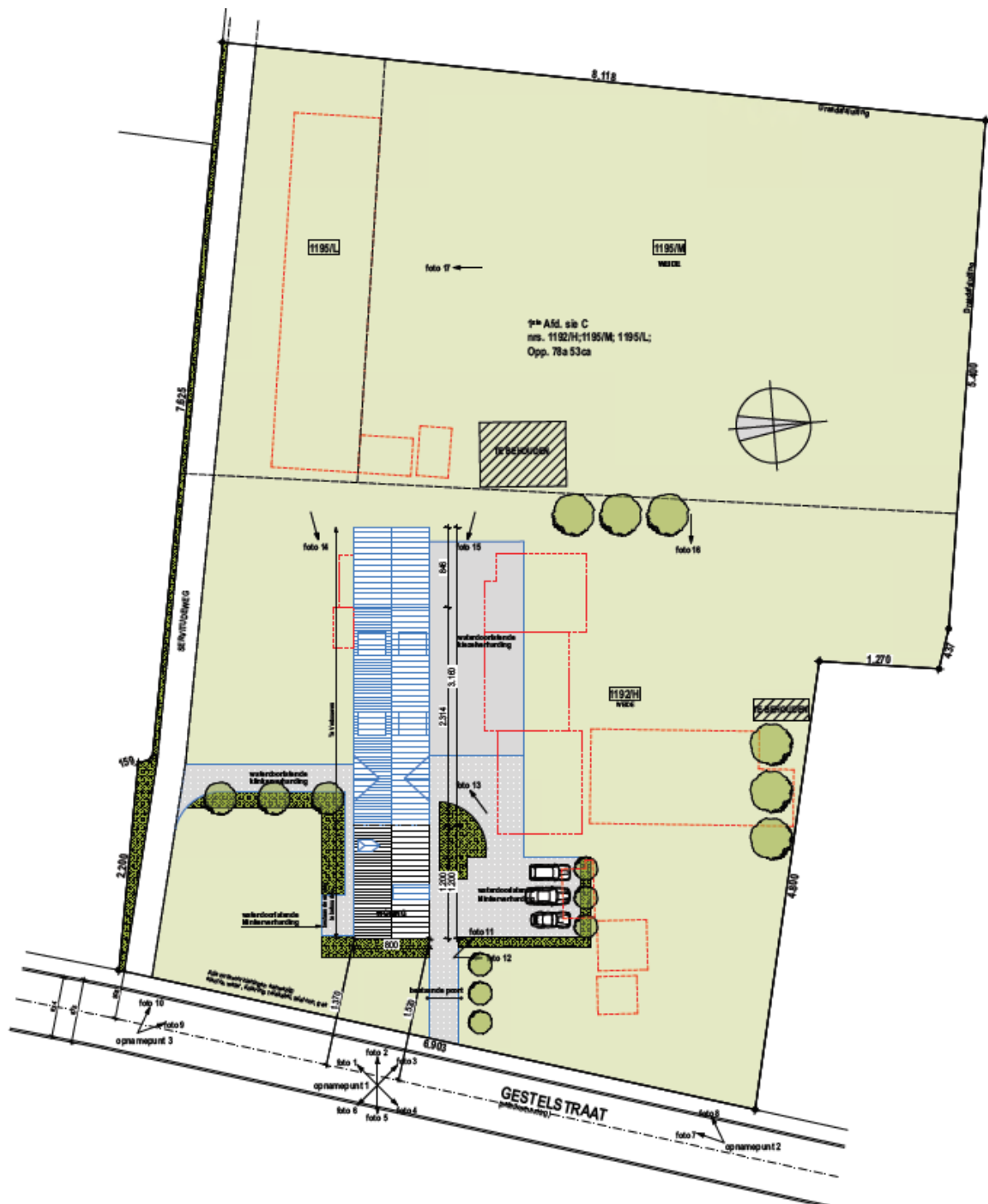
van max 1m breed en zullen in talud worden gegraven en de 2 nieuwe putten hebben oppervlaktes van ca 4,2m² en 2,2m². Gezien deze vlakbij de bebouwing voorkomen kan aangenomen worden dat de bodemingrepen in geroerde grond zullen plaatsvinden.

Ook de noordelijke verharding zal heraangelegd worden. De kleine te verhardende oppervlakte in het zuiden zal nieuw worden aangelegd. Deze laatste nog niet geroerde oppervlakte beslaat slechts 79m². Betreffende de soort verharding zal in het noordoosten waterdoorlatende klinkerverharding (met een verstoringsdiepte van ca 30cm) en in het noordwesten waterdoorlatende kiezelverharding (met een verstoringsdiepte van ca 20cm) worden aangelegd. Verder zal ook een smalle groenstrook de verharding omranden. De aanleg van deze groenzone vergt op de aanplant van enkele bomen na geen bijkomende bodemingrepen. De bijkomende verstoringsdiepte voor de verharde en groenzone is onbestaande tot zeer gering.

Twaalf gebouwen zullen worden gesloopt tot op het maaiveld. Geen van de structuren is onderkelderd. Een aantal van deze structuren vormen samen drie grote stallen waaronder per stal twee langwerpige mestputten voorkomen. De stallen werden genummerd op de figuur (Figuur 10). Deze gemetste mestputten die voorkomen onder de stallen zullen worden uitgebroken en opgevuld. Gezien de ondergrond reeds verstoord is tot op de diepte van de mestputten wordt ook hier amper bijkomende verstoring voorzien.

Samenvattend kan gesteld worden dat er weinig bijkomende verstoring zal plaatsvinden, maar dat er daarnaast wel rekening moet gehouden worden met compactie als gevolg van het aanwenden van zware machines.

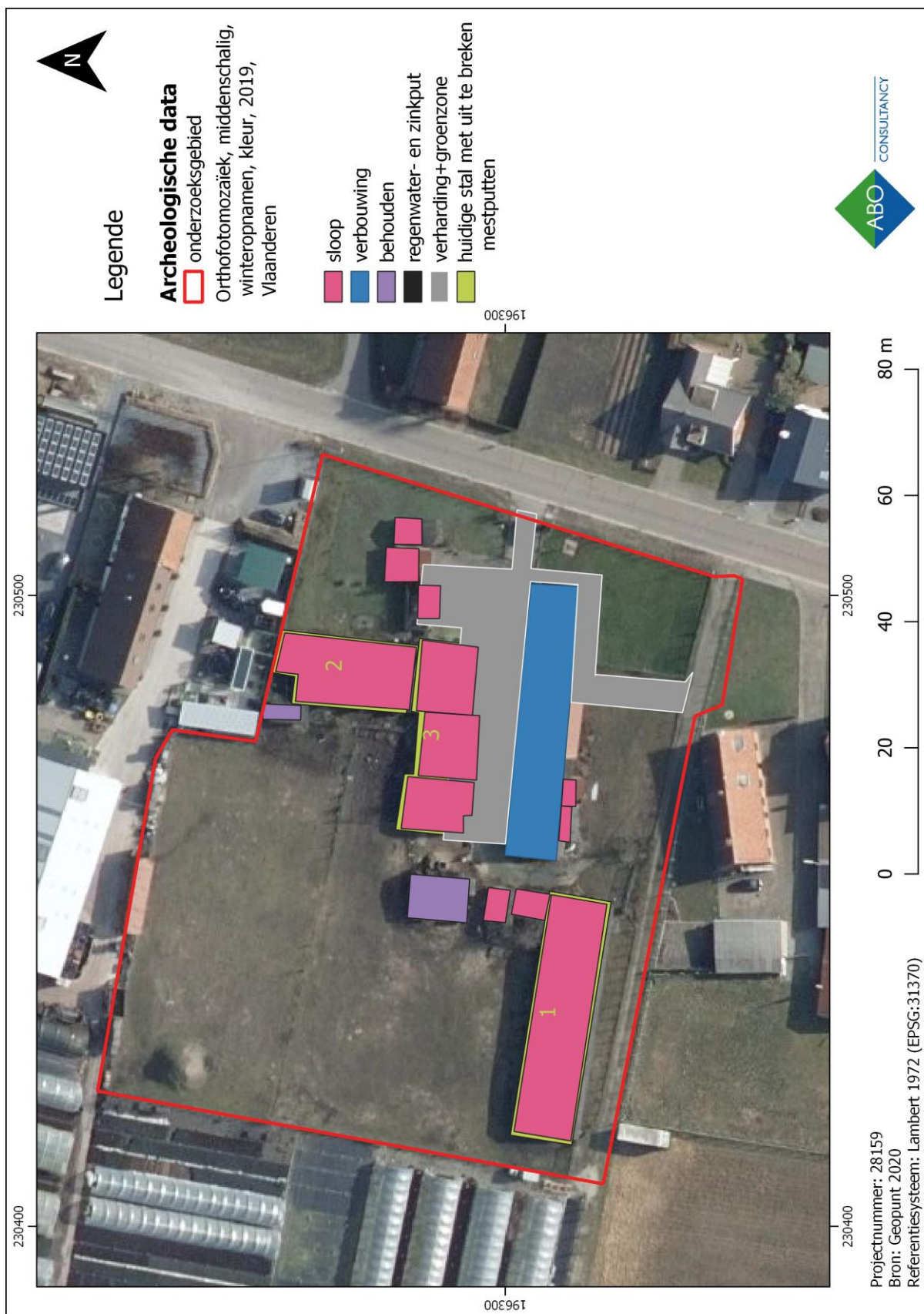
Bodemingreep	Oppervlakte (m ²)
Sloop	947m ²
Verbouwing	344m ²
Verharding en groenzone	706m ²

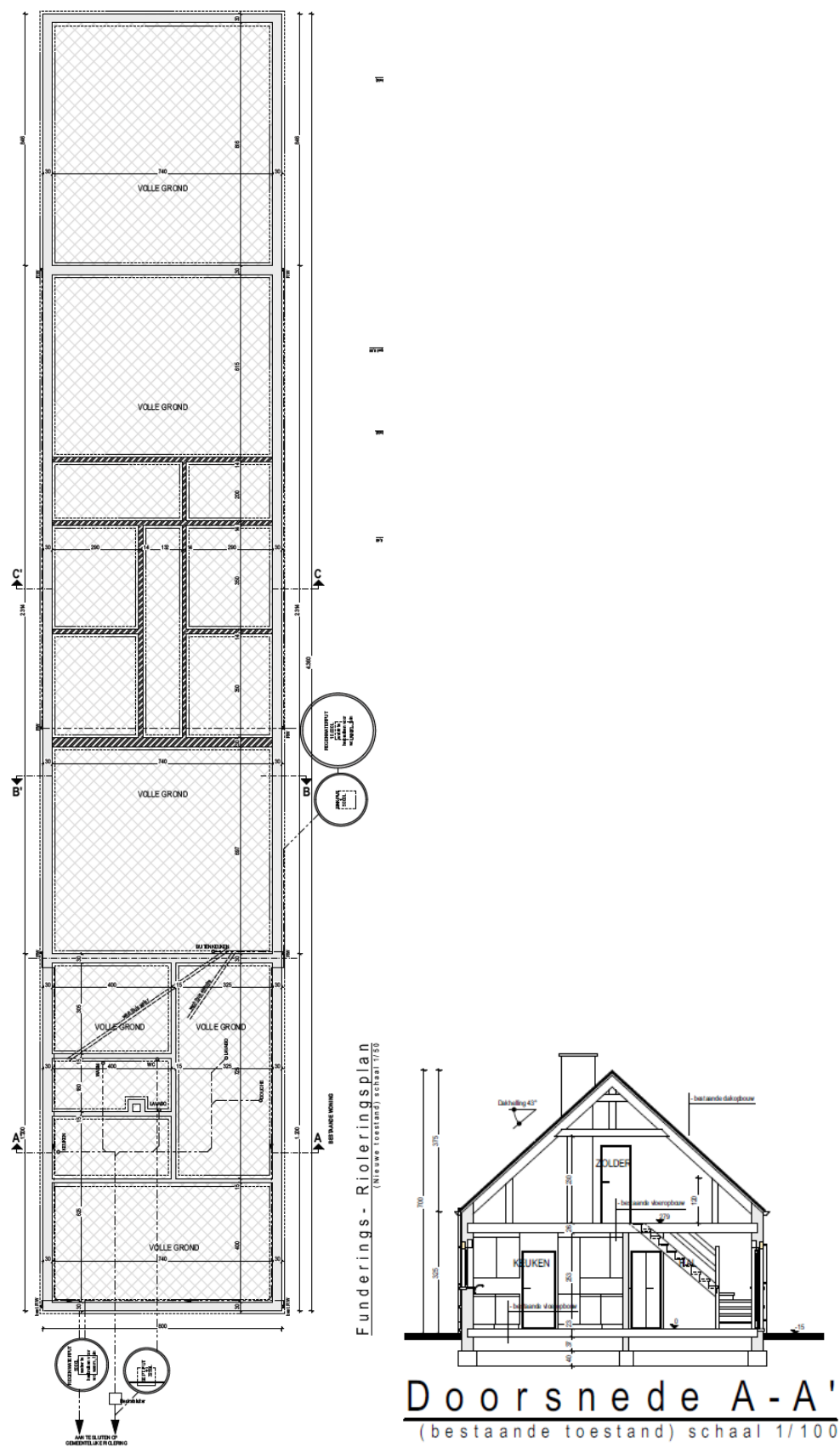
Inplantingsplan

Nieuwe toestand schaal 1/500

Figuur 9: Inplantingsplan met in het blauw de zone van de verbouwingen, in het rood de te slopen bebouwing en in het zwart gearceerd de bebouwing die behouden blijft (aangeleverd door de initiatiefnemer)

Figuur 10: Toekomstige situatie en te slopen, te verbouwen en te behouden structuren aangeduid alsook de verharding/groenzone en de locatie van de stallen met uit te breken mestputten

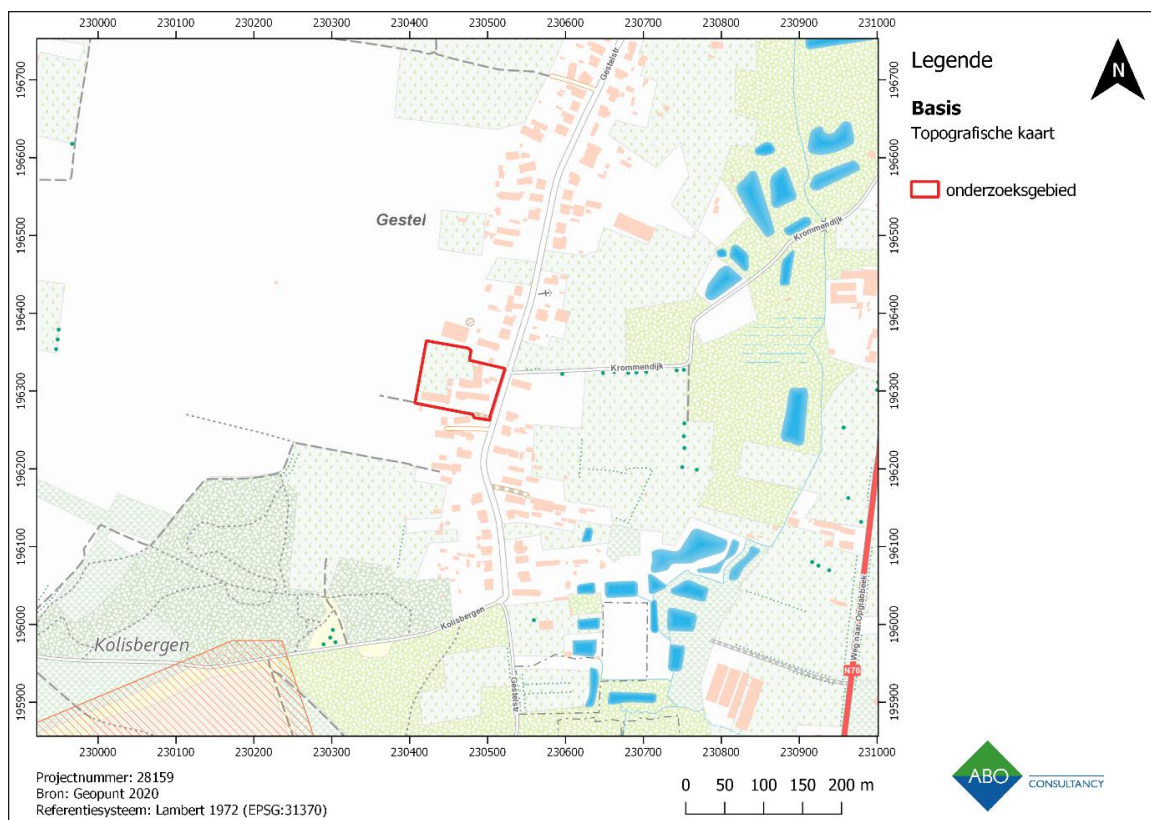
Figuur 11: Zicht op funderings- en rioleringsplan en snede A-A' (aangeleverd door de initiatiefnemer)

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

3.1.1 TOPOGRAFIE

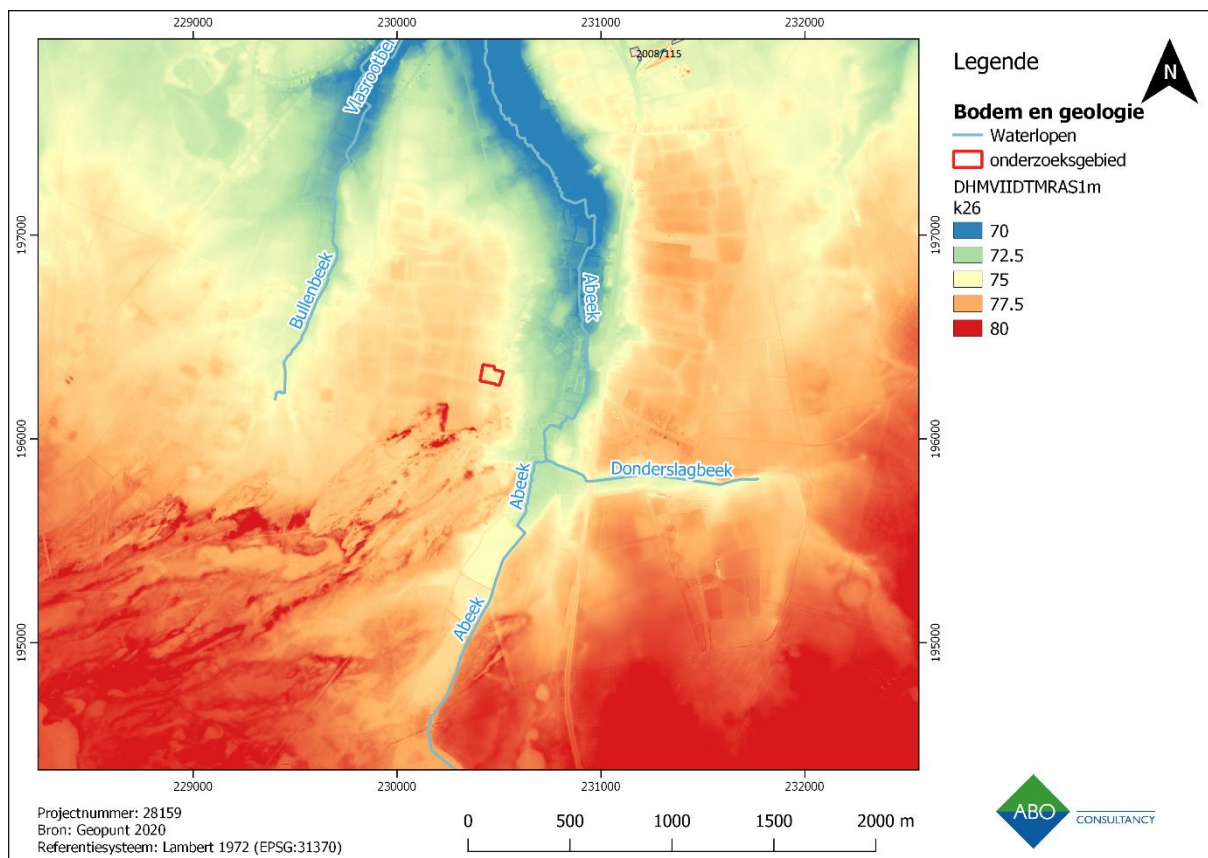
Het onderzoeksgebied ligt in de zandleemstreek, niet ver ten westen van de provinciale weg naar Opglabbeek (N76) in de wijk Gestel, deel van de gemeente Meeuwen-Gruitrode. Tussen het plangebied en deze weg ligt ook de vallei van de Abeek waar weilanden en plassen voorkomen. Ten zuidwesten situeert zich het domein van Kolisbergen, een met eiken en dennen begroeide zandverstuiving.

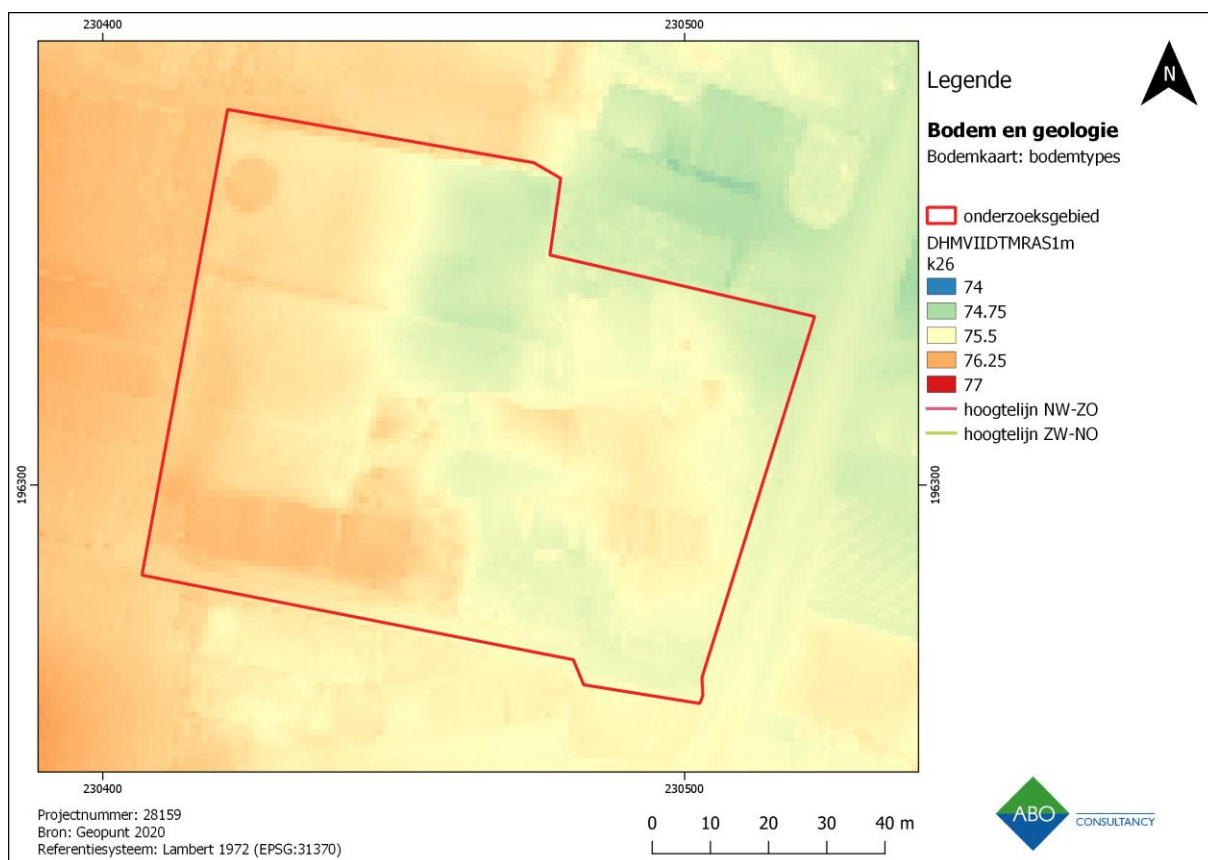
Figuur 12: Topografische kaart (1:5000) met aanduiding van het studiegebied

3.1.2 HOOGTEVERLOOP

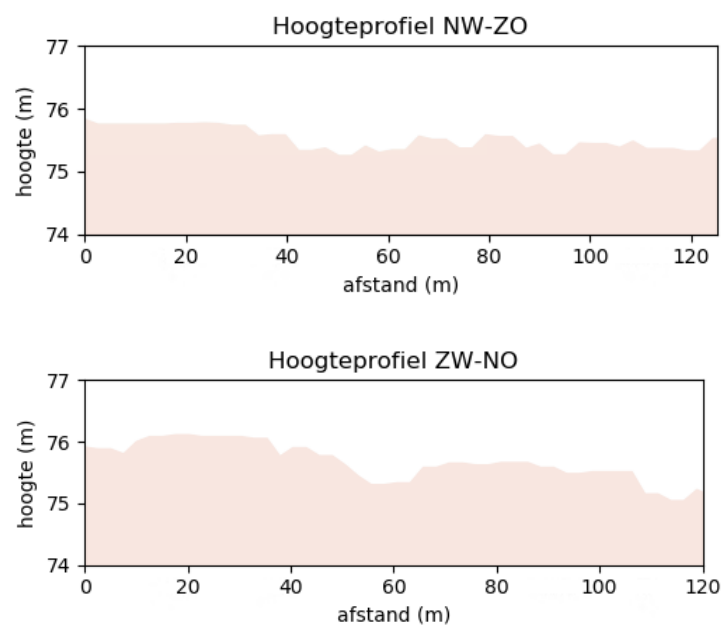
Het onderzoeksgebied bevindt zich op de rand van de vallei van de Abeek (deel van het Maasbekken) en bevindt zich verder op het Kempisch laagplateau (dat varieert tussen 56 en 82m). De Abeek bevindt zich op een halve kilometer afstand. Het plangebied situeert zich bijgevolg binnen een ecologische gradiëntzone, gezien de hoge en droge ligging en de nabijheid van water. De hoogte binnen het plangebied varieert tussen de 75 en 76m en daalt geleidelijk met ca een meter zowel van zuidwest naar noordoost als van noordwest naar zuidoost. Op de hillshadekaart is te zien dat de zuidelijke driehoek van het onderzoeksgebied geroerd is door menselijke ingrepen. Hier bevindt zich dan ook de bebouwing.

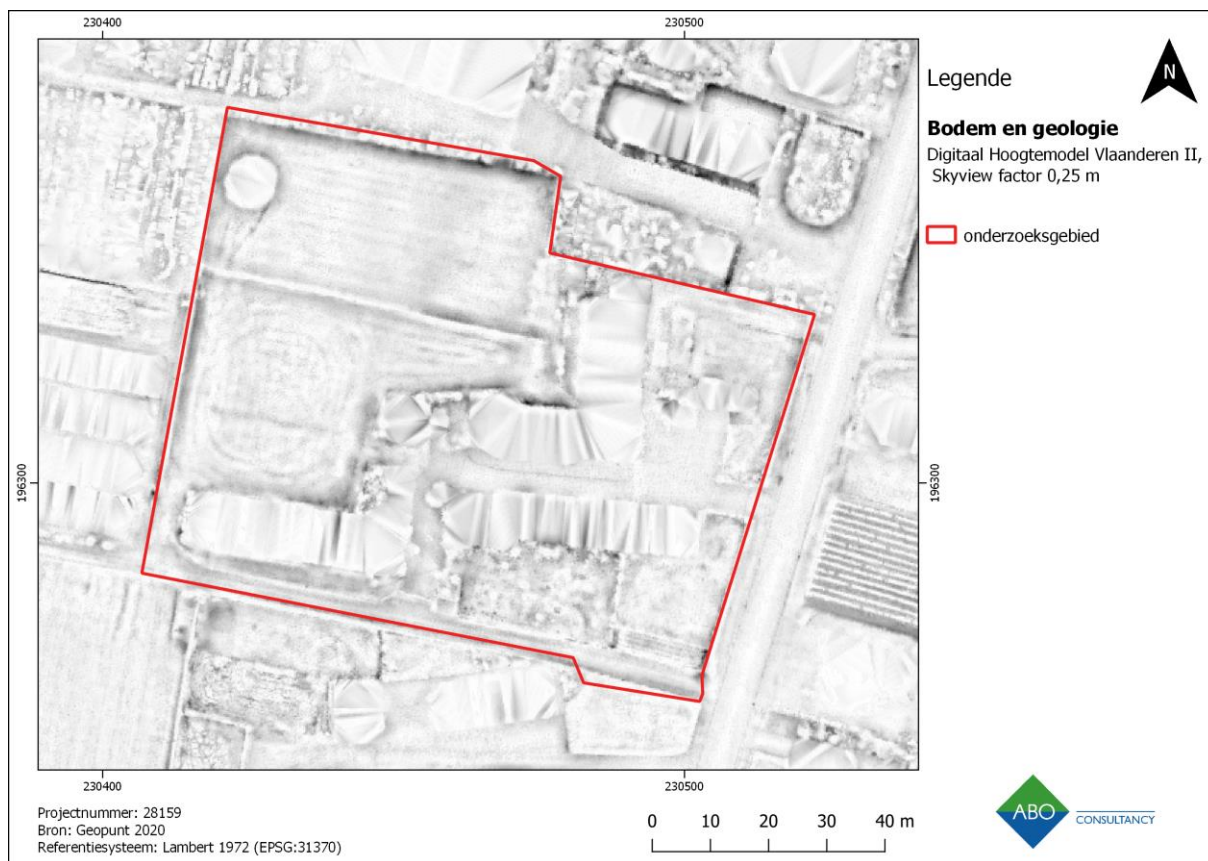
Figuur 13: DHM (1:20000) met aanduiding van het studiegebied en de waterlopen in de omgeving

Figuur 14: DHM (1:700) met aanduiding van locatie hoogteprofielen

Figuur 15: Hoogteprofielen (Bron: Geopunt 2020)

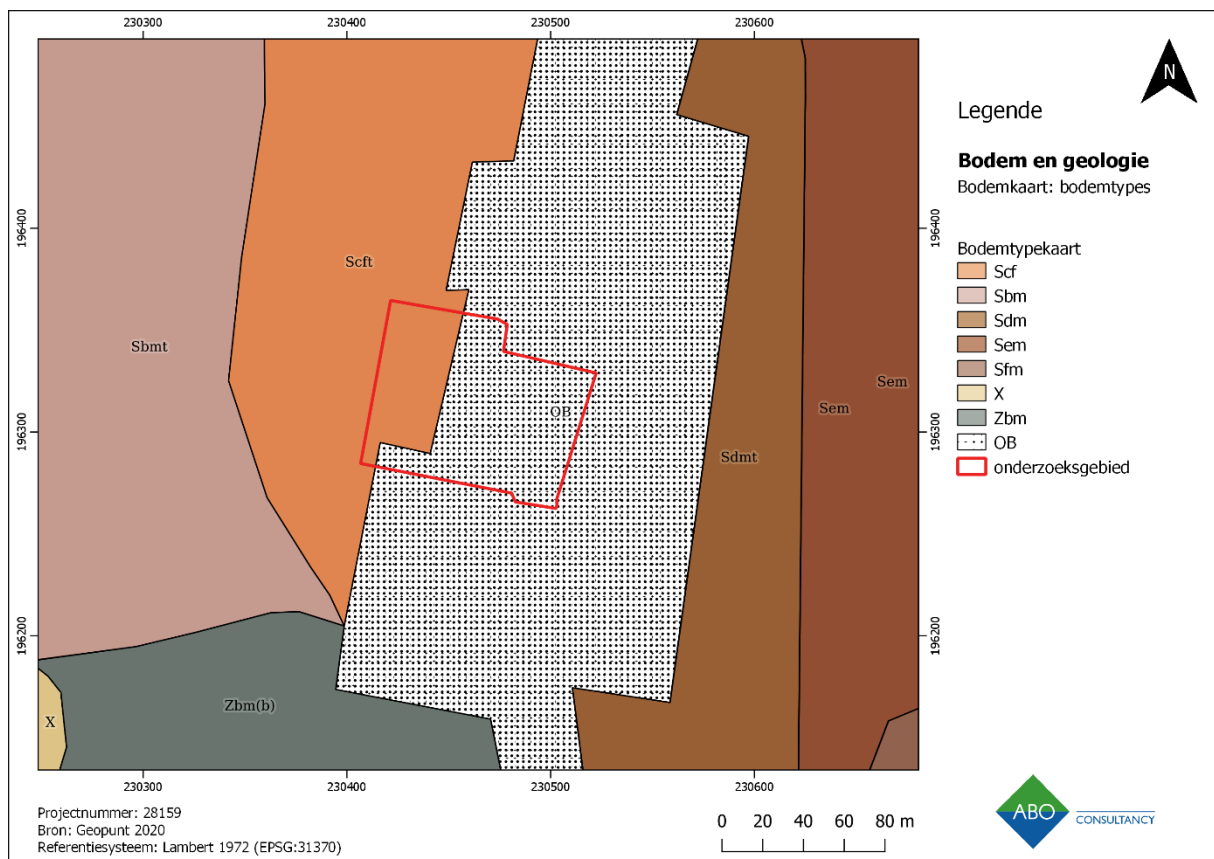
Figuur 16: Hillshadekaart (1:700)

3.2 BODEMKUNDIGE EN GEOLOGISCHE SITUERING

3.2.1 BODEMKAARTEN

Op de bodemkaart staat het oostelijke tweederde van het onderzoeksgebied als bodemtype **OB** (bebouwde zone) gekarteerd. Dit geeft aan dat de bodem er wellicht verrommeld is, maar de mogelijkheid bestaat ook dat door de bebouwing en het in gebruik zijn van de gronden deze zone niet gekarteerd kon worden. In het laatste geval sluit het bodemtype mogelijk aan bij de bodemtypes voorkomend in de omgeving. De westelijke strook staat gekarteerd als bodemtype **Scft**, de welke een matig droge zandleembodem met weinig duidelijke ijzer- en/of humus B-horizont betreft. Roestverschijnselen starten tussen 60 en 90cm diepte. De uitlogingshorizont is geheel of gedeeltelijk opgenomen in de humeuze bovengrond en er komt een zwak ontwikkelde ijzer B-horizont voor, soms ook aangerijkt met illuviale humus. Dit bodemtype kan wijzen op een goede bewaring van de originele bodemopbouw en dus ook van de eventueel erin voorkomende archeologische lagen en/of resten.

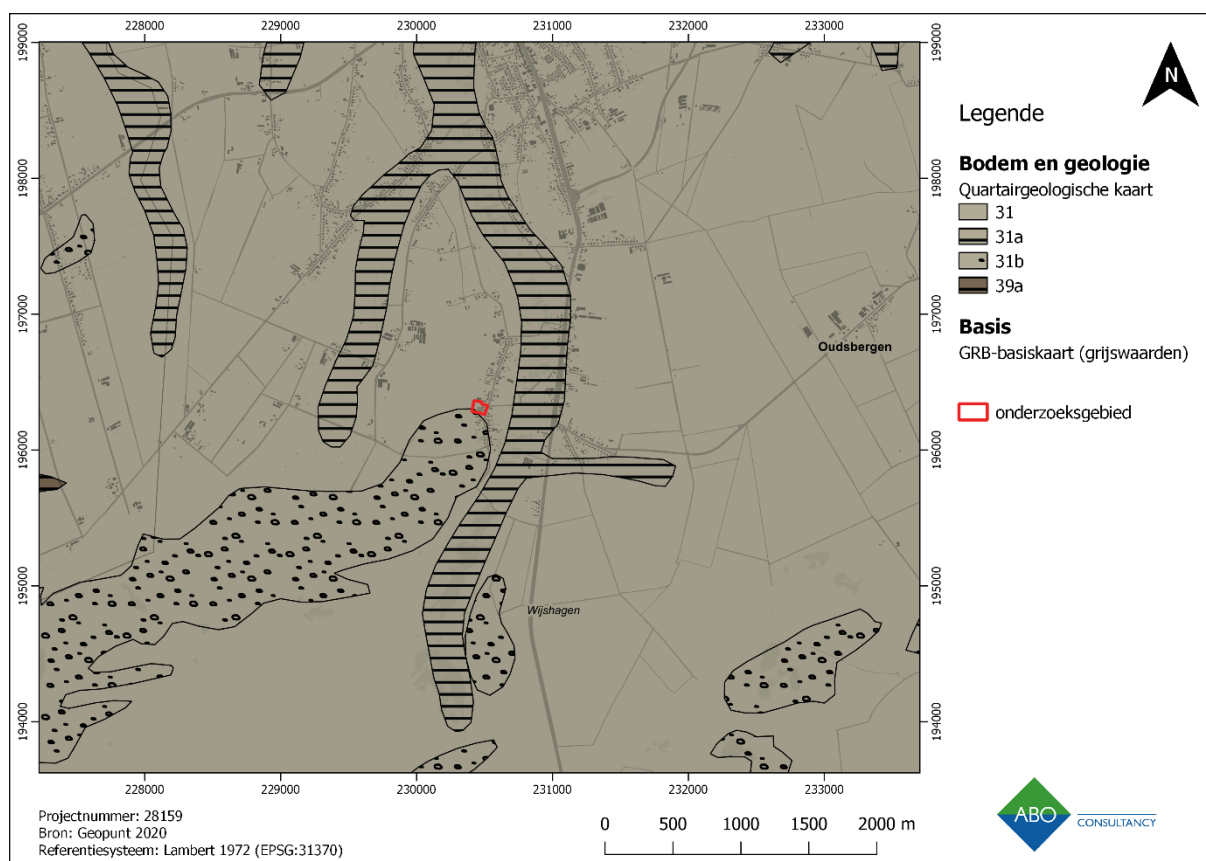
De bodemtypes die in de buurt voorkomen op de bodemkaart zijn Sbmt en Sdmt, beiden plaggenbodems met dikke antropogene A-horizont waarbij de eerste een droge en de tweede een eerder natte bodem betreft. Ook dit bodemtype is een gunstig gegeven voor de bewaring en afdekking van eventuele archeologie in de bodem.

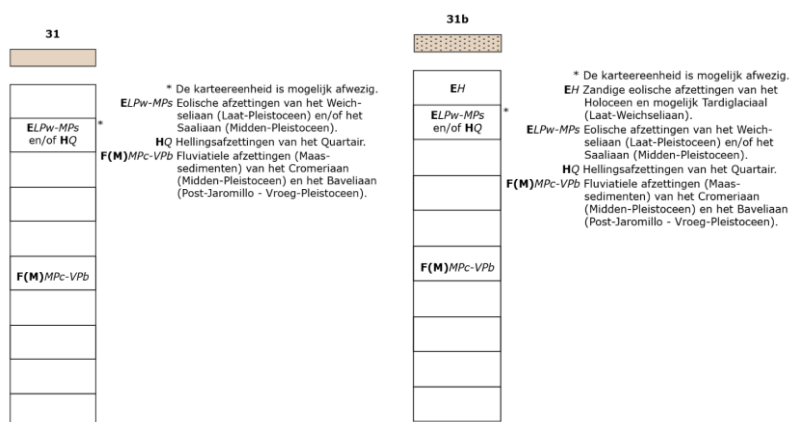
Figuur 17: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:2000) met aanduiding van het studiegebied

3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

Op de quartairgeologische kaart komt het onderzoeksgebied voor ter hoogte van type 31 en in het zuiden op de overgang naar type 31b. In eerste instantie komen bij het eerste type quartaire eolische lagen uit het laat- of midden-Pleistoceen en/of hellingsafzettingen uit het Quartair voor die zich bovenop fluviatiele afzettingen (Maas-sedimenten) uit het midden- of vroeg-Pleistoceen bevinden. Het verschil met type 31b zit slechts daarin dat bij dit laatste type bovenin nog extra zandige eolische afzettingen uit het tardiglaciaal en mogelijk Holoceen voorkomen. Deze kunnen gelinkt worden aan de reeds eerder vermelde zandverstuiving ter hoogte van het toponiem Kolisbergen.

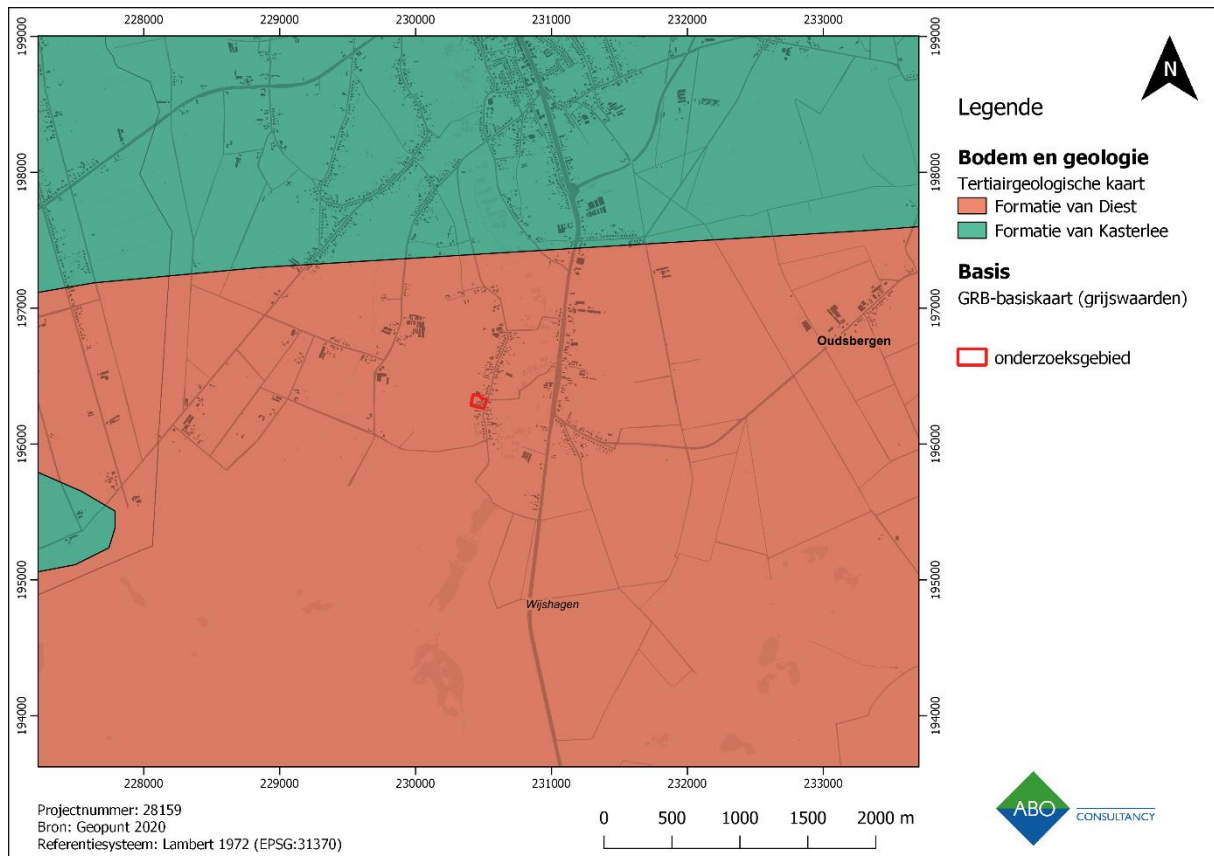
Figuur 18: Gedigitaliseerde quartairgeologische kaart (1:30000) met aanduiding van het studiegebied.

Figuur 19: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (type). (Bron: Geopunt 2018).

3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

Op de tertiairgeologische kaart staat het onderzoeksgebied gekarteerd binnen de Formatie van Diest. Deze wordt gekarakteriseerd door heterogeen, groen tot bruin zand, met grindlagen, (ijzer)zandsteenbanken en kleirijke horizonten. Voorts zijn ook de schuine gelaagdheid en glauconiet- en micarische horizonten typerend.

Figuur 20: Gedigitaliseerde tertiairgeologische kaart (1:30000) met aanduiding van het onderzoeksgebied

3.2.4 BODEMEROSIEKAART

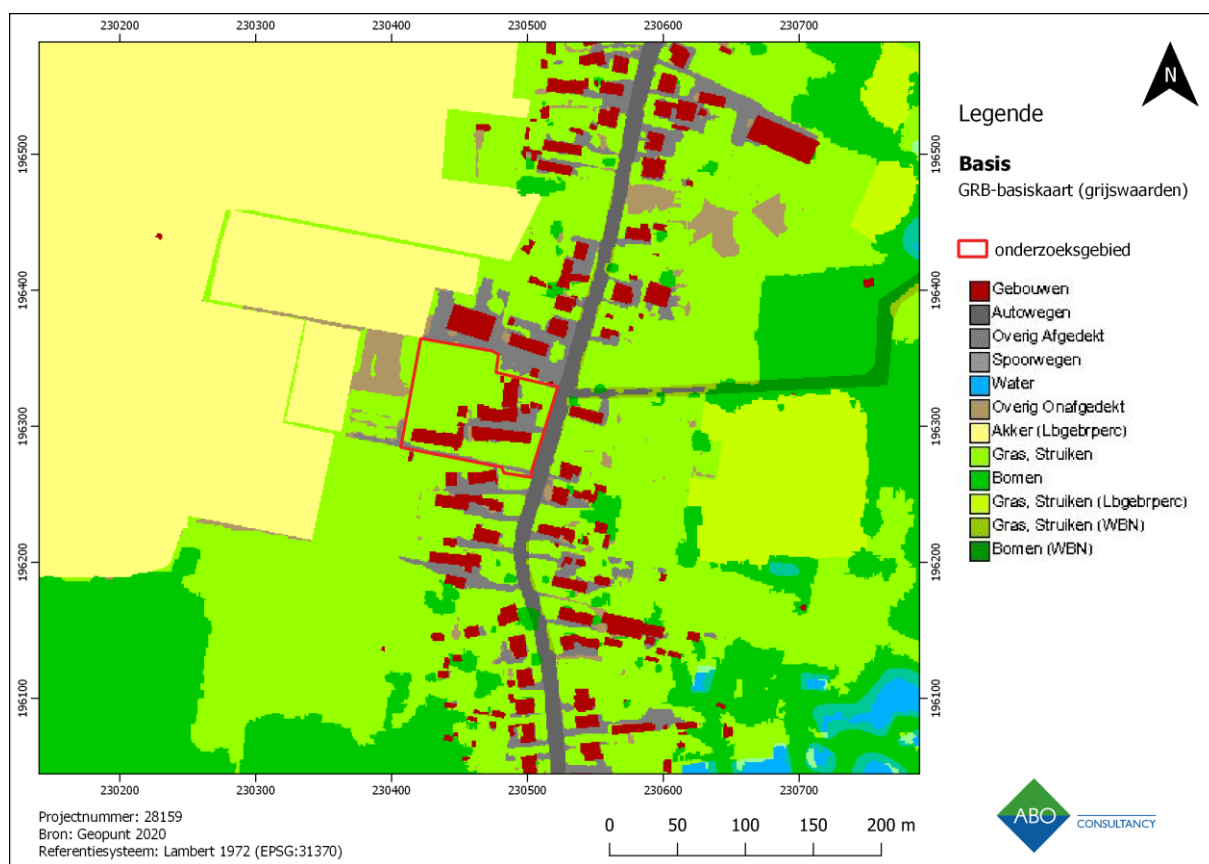
Op de bodemerosiekaart staat het plangebied niet gekarteerd maar meer heuvelopwaarts (westwaarts) worden de meeste percelen ingekleurd als percelen met een verwaarloosbare erosiegraad en heuvelafwaarts (oostwaarts) komen enkele percelen met een zeer lage erosiegraad voor. In ieder geval is de kans op erosie voor het onderzoeksgebied zelf onbestaande. Hiermee is echter niet meteen iets gezegd over de historische graad van erosie.

Figuur 21: Bodemerosiekaart (1:3000) met aanduiding van het onderzoeksgebied

3.2.5 BODEMGEBRUIKSKAART

Op de bodemgebruiksk kaart kan geen nieuwe informatie worden afgelezen. Er komt inderdaad zowel grasland als bebouwing en “overig afgedekt” voor ter hoogte van het onderzoeksgebied.

Figuur 22: Bodemgebruiksk kaart (1:3000) met aanduiding van het onderzoeksgebied

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 3 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris Archeologische zone	Buiten archeologische zone
Gekende Erfgoedwaarden	Relevant, cf. 4.2
Inventaris Bouwkundig erfgoed	Niet relevant
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Niet van toepassing
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.3
Inventaris Historische stadskern	Niet van toepassing
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Relevant, cf. 4.2
Wereldoorlog relictten	Niet van toepassing
Cartografische bronnen	
Frickxkaart (ca. 1745)	Niet relevant, maar wel vermeld, cf. 4.5.1
Ferrariskaart (ca. 1771-1778)	Relevant, cf. 4.5.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.5.3
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.5.4
Popp kaarten (1842-1879)	Niet relevant
Orthofoto's (1981, 1986, 2003)	Relevant, cf. 4.6

Figuur 23: Tabel met geraadpleegde bronnen

4.1 HISTORISCH KADER

Meeuwen ontstond als een typische Kempische rivierdalnederzetting op de oostelijke valleiwand van de Abeek. Dit geeft een straatdorppatroon als gevolg. De occupatie gaat echter veel verder terug. Te Meeuwen werd neolithisch materiaal gevonden en een aantal pre-Romeinse begraafplaatsen, onder meer te Luithegge. In 1970 werd een ringwalheuvel met gespreide palenkrans opgegraven en in 1971 werd op de Gielisheide een graf uit de bronstijd aan het licht gebracht.

Meeuwen was steeds een Kempische landbouwgemeenten ten midden van uitgestrekte heidegebieden en behoorde initieel tot de eigendom van de graven van Loon en later waren de prinsbisschoppen van Luik heer van Meeuwen. Dit althans tot het einde van het Ancien Regime. Op het grondgebied van Meeuwen kwamen ook een aantal belangrijke laathoven voor. Dit waren rechtbanken die instonden voor de rechtspraak over de 'laten' of inwoners van een heerlijkheid.

Tijdens de late middeleeuwen ontstond een zekere welvaart door de schapen- en bijenteelt op de heidegebieden. Verder werden in de beekvalleien van oudsher vochtige beemden als hooi- en weiland in cultuur gebracht. Tot de Tweede Wereldoorlog werd het merendeel van de vallei op deze manier gebruikt. Naderhand werden de hooilanden terug aangeplant met populieren, ze verruigden terug tot rietlanden of evolueerden terug tot elzenbroekbossen of laagvenen. Het historische landschap werd verder bepaald door het akkerareaal dat aan weerszijden van de valleien op de hogere delen voorkwam. Er kwam één grote, langgerekte, gemene akker voor, die zich ten oosten van het dorp situeerde en vandaag de dag overeenkomt met de plaggenbodempopbouw daar. De landbouw evolueerde in de loop van de eerste helft van de 20e eeuw van akkerbouw naar intensieve veeteelt. Door de expansie van de Genkse steenkoolmijnen in de jaren 1920 evolueerde Meeuwen steeds meer naar een woongemeente van arbeiders.

Het uitgestrekte grondgebied van Meeuwen was van oudsher verdeeld in verschillende, dun bebouwde gehuchten die allen de vorm hadden van straatdorpen. Hiervan is Gestel er één van. Door de toenemende lintbebouwing zijn deze gehuchten als dusdanig niet meer duidelijk te herkennen. Het grootste gedeelte van het grondgebied bleef echter eeuwenlang onbewoond, zo is het zuidelijke gedeelte van de gemeente dit nog steeds. Dit deel van de gemeente (ook wel gekend als de Grote Heide) werd ingericht als militair domein. Het waren uitgestrekte heidegebieden waardoor zelfs geen wegen liepen. Dit landschap, bestaande uit droge en natte heide, stuifduinen en vennen, bleef goed bewaard. Een gedeelte ervan werd vanaf 1850 bebost.

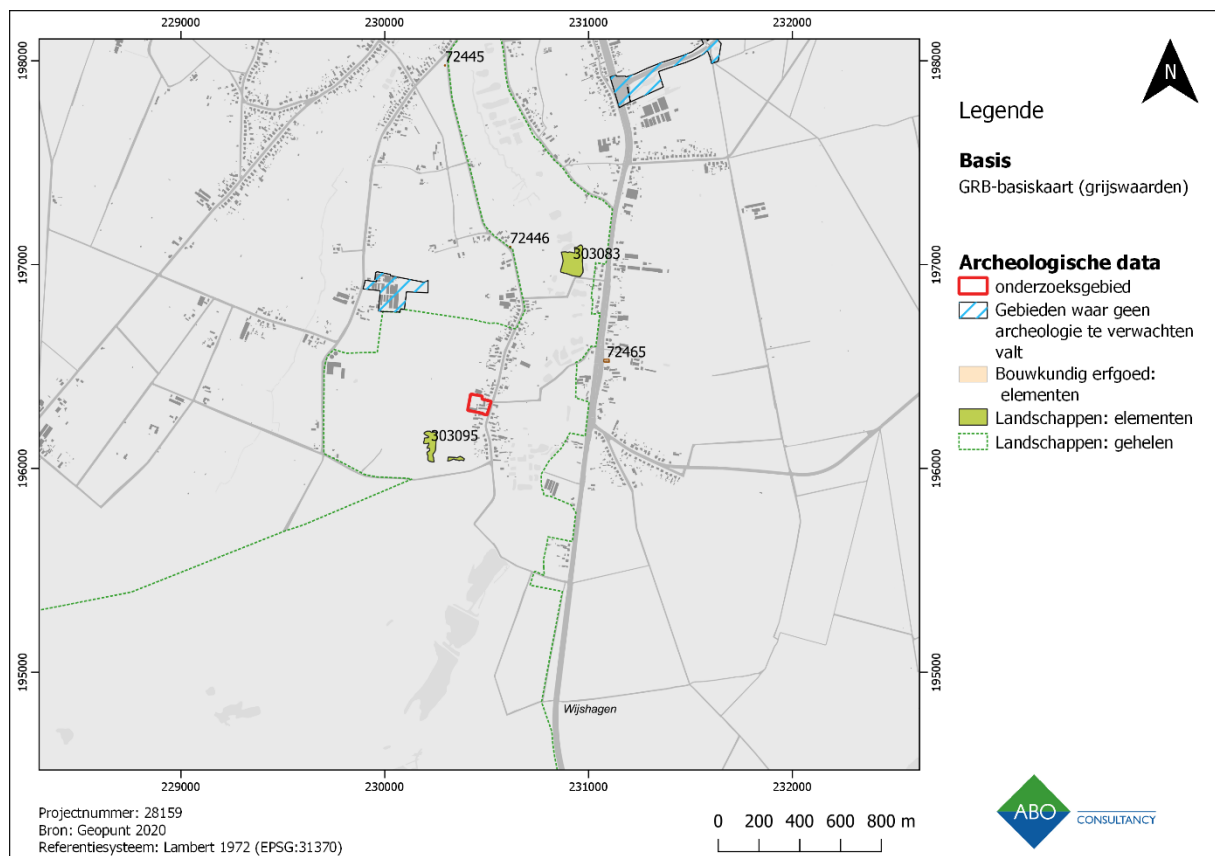
Meeuwen werd ondanks haar weinig strategische aard of onbelangrijke positie in het landschap niet gespaard van troebelen. Gedurende de eeuwen ontstonden geregeld twisten met naburige gemeenten over de grenzen in de gemeenschappelijke heidegebieden. Op de Donderslagheide had in 1648 het beruchte en bloedige treffen plaats tussen de Kempische huislieden en Lorreinse troepen. Rondom Meeuwen werd tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1749-1750) grote schade aangericht door de Hongaarse huzaren. Vele inwoners vluchten met hun vee en andere bezittingen naar Bree of de schans van Meeuwen.¹

4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

De overzichtskaart van Geoportaal Onroerend Erfgoed geeft voor het gebied rondom het studiegebied meldingen van ""gebieden geen archeologie" en landschappelijk erfgoed. Er komt in een straal van ca

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14592>

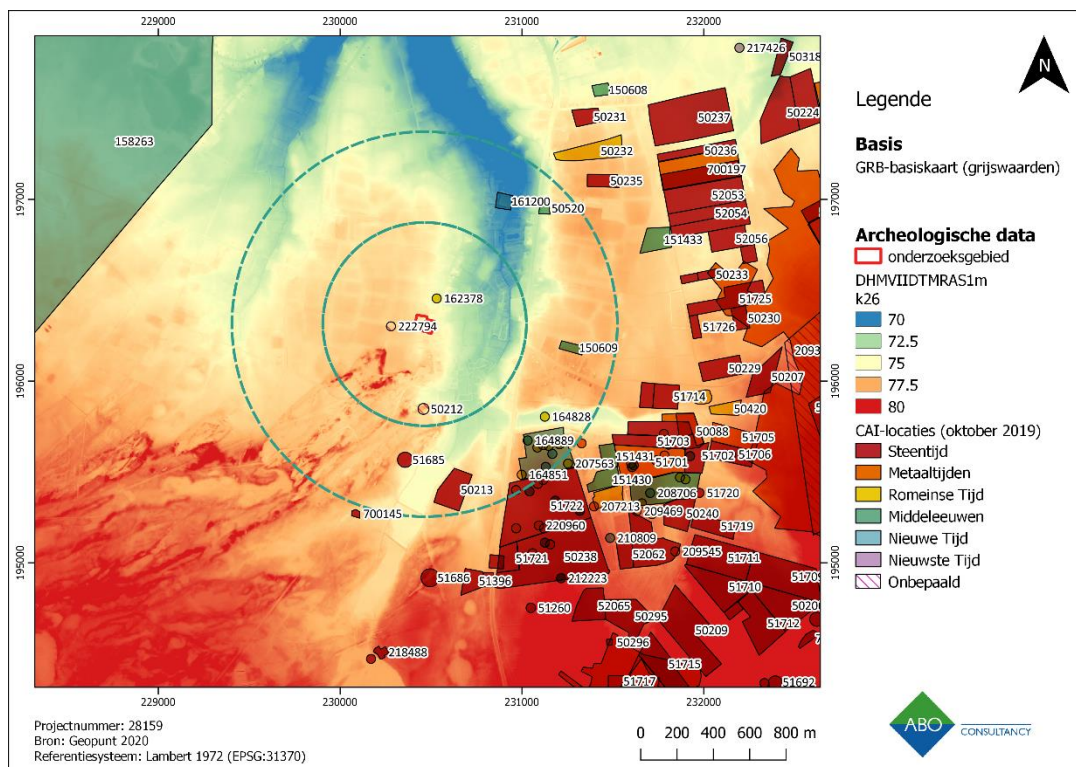
anderhalve kilometer geen bouwkundig erfgoed voor. Ook de langgevelhoeve op het plangebied zelf is bijgevolg niet opgenomen, noch beschermd. ID303083 en ID30309 zijn beide landschappelijke elementen. Het eerste betreft de Schans van Plokrooi, een hoekig met grachten omgeven stuk grond. Deze vlucht- of boerenschans waren in periodes van troebelen in het verleden een veilig toevluchtsoord voor families in kleine gehuchten op het platteland. Het tweede is de met eiken en dennen begroeide zandverstuiving ter hoogte van Kolisbergen. Op de grens tussen het stuifduingebied en het oude akkerland van het straatgehucht Gestel vormde zich een relatief hoge zandwal. Over de landschappelijke gehelen kon op de Inventaris Onroerend Erfgoed niets worden teruggevonden.

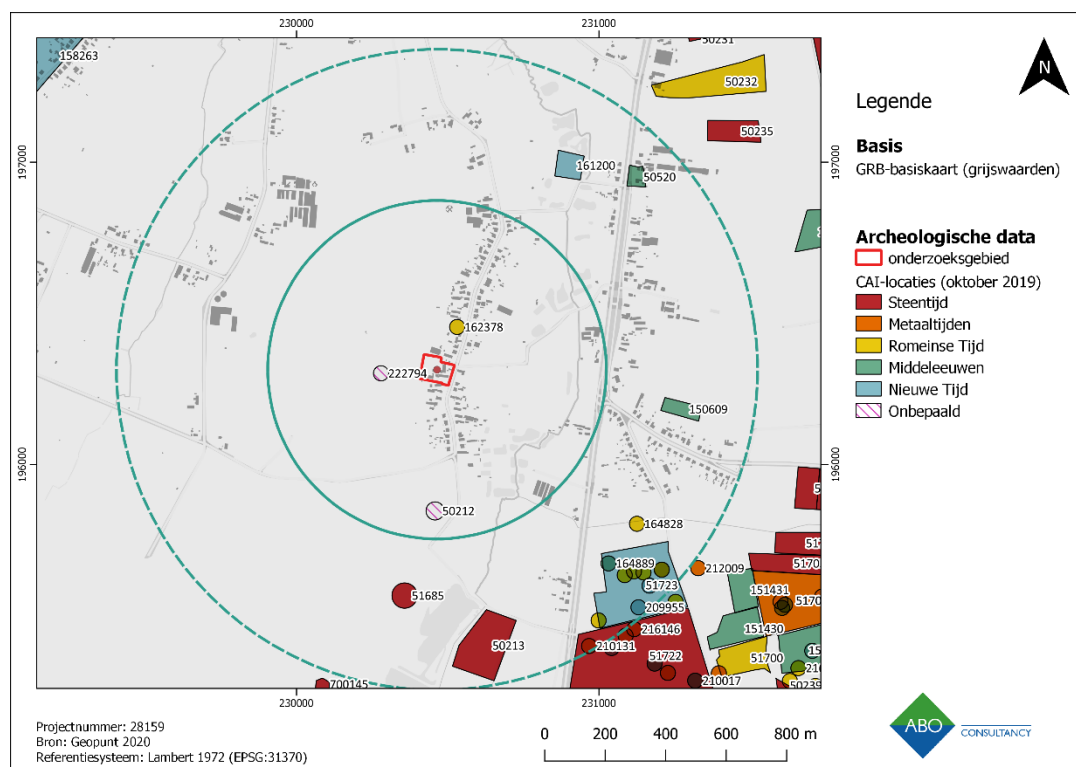
Figuur 24: De erfgoedwaarden met betrekking tot het onderzoeksgebied (1:20000)

4.3 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS

Wanneer we het onderzoeksgebied op de Centrale Archeologische Inventaris bekijken (Figuur 25) dan valt op dat vooral op de zuidwest-noordoost lopende verhevenheid (eveneens deel van het Kempisch plateau) heel erg veel archeologische waarden voorkomen. Vooral de grote aantallen steentijdvindplaatsen vallen op. Hieronder zullen echter enkel de zaken op de CAI op 500 en 1000m afstand (Figuur 26) worden besproken maar er kan alvast worden vastgesteld dat de regio een zekere aantrekkingskracht uitoefende op de mens in het verleden en dat er heel wat aandacht is voor archeologie in de wijde omgeving.

Figuur 25: CAI-locaties in de wijde omgeving van het onderzoeksgebied

Figuur 26: Alle CAI-meldingen (1:12000) binnen een straal van 500 (volle lijn) en 1000 meter (stippellijn)

In de nabije omgeving lijken in eerste instantie eveneens vooral vindplaatsen uit de steentijd en verder ook vondsten uit de Romeinse periode en in minder mate uit de middeleeuwen, nieuwe tijd en nieuwste tijd voor te komen. Eerder uitzonderlijk is dat er echt concrete aanwijzingen zijn voor kampementen uit de steentijd en dat deze vindplaatsen zich niet enkel beperken tot losse vondsten. Binnen de

steentijd zijn er zowel aanwijzingen voor occupatie van de regio tijdens het meso- en neolithicum. Voorts geeft het af en toe voorkomen van dakpanfragmenten en vondsten zoals fibulae aan dat er ook Romeinse bewoning in de nabijheid moet voorgekomen zijn. Ook uit andere perioden (middeleeuwen, nieuwe en nieuwste tijd) zijn er best wel wat losse vondsten aangetroffen.

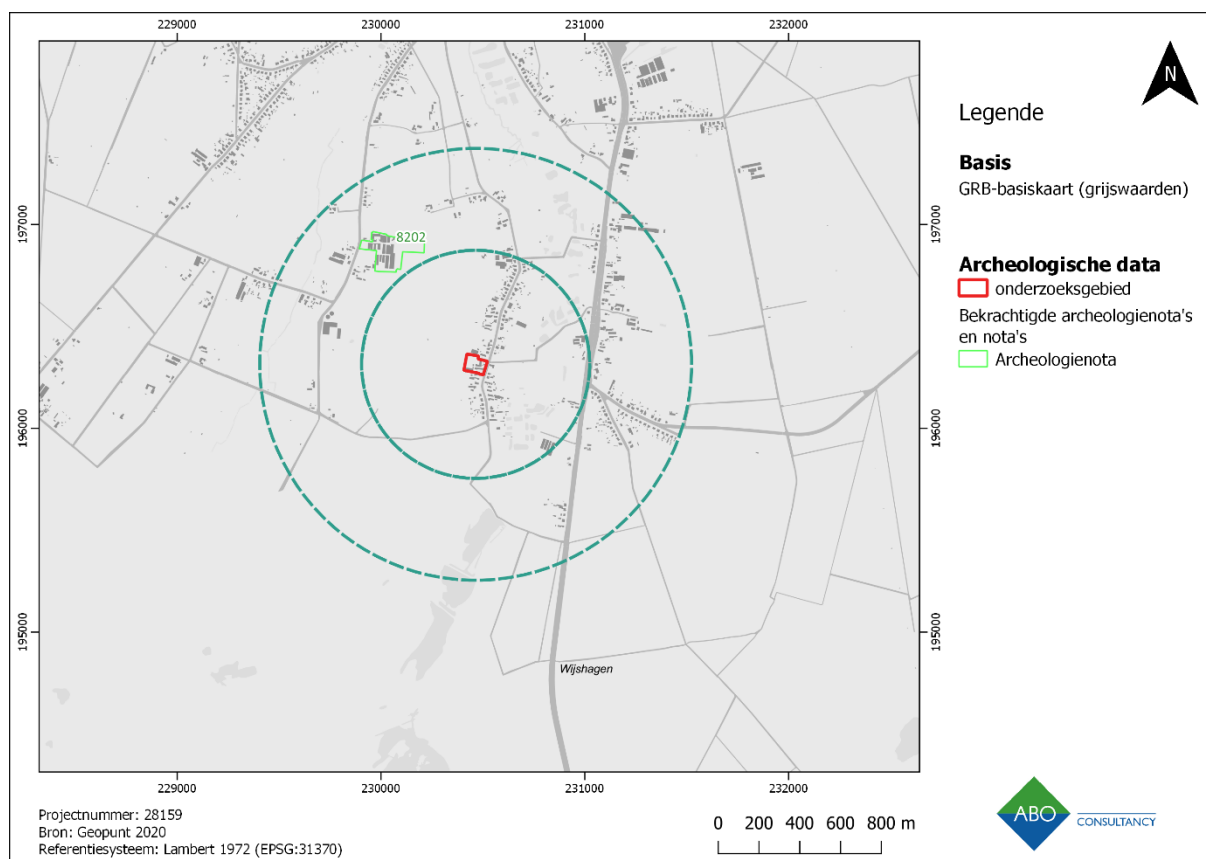
Het archeologisch onderzoek in de onmiddellijke omgeving beperkt zich tot nu toe voornamelijk tot enkele opgravingen en veldprospecties tijdens de jaren '70 en '80 (ID50212, 50213 en 50520). Voorts zijn veel losse vondsten het resultaat van metaaldetectie en toevalsvondsten.

ID	Omschrijving vindplaats	Datering
162378	Losse vondsten uit diverse perioden: Fibula en Romeinse as Munt en deel van een paardenharnas Diverse munten, mondharp en schoengesp Kogelhulzen, gespen, loodjes, schrappnellbolletjes, munten, knopen en loodafval	ROM ME NT NST
222794	Losse vondst: bronzen zegelring	ONBEP
50212	Paalgaten Brandhaard en 25 brandkuilen Vondstenconcentratie Losse vondst	ONBEP MESO MESO NEO
150609	Losse vondst	ME
51685	Vondsten bij booronderzoek	ST
50213	Kampementen (2 ovale concentraties met o.a. kernen, afslagen, schilfers, schrabbers, ruimers, spits, driehoek) Losse vondst	MESO NEO
164828	Losse vondst: vermoedelijk Romeinse munt en dakpanfragment	ROM
164889	Losse vondst: zilveren munt	ME
216346	Losse vondst: <i>sestertius</i>	ROM
223942	Losse vondst: haarnaald	ROM
51723	Losse vondsten uit diverse perioden: Lithisch materiaal Dakpanfragmenten, fibulae en munten Vondstconcentratie (aardewerk) Aardwerk, schoengesp en knoopjes Knopen, munten, gesp, loodjes, kogels, ...	ST ROM ME NT NST
209955	Losse vondst: vuursteenslot	NT
164851	Losse vondst: munt	ROM
161200	Schans	NT
50520	Kelders en aardewerk	LME

Figuur 27: Overzichtstabel CAI (met als afkortingen voor de periodes ST: steentijd, MESO: mesolithicum, NEO: neolithicum, ROM: Romeinse periode, (L)ME: (late) middeleeuwen, NT: nieuwe tijd, NST: nieuwste tijd, ONBEP: onbepaald)

4.4 ANDERE ARCHEOLOGISCHE BRONNEN

Er zijn in de nabije omgeving weinig gebieden aan een bureaustudie in het kader van een archeologienota of verder vooronderzoek in het kader van een nota onderworpen. Een gebied aan de Bullenstraat 13 werd in 2018 door BAAC onderzocht. In deze archeologienota² werd een plangebied vrijgegeven op basis van de geringe bijkomende versterking bij de toekomstige bodemingrepen.

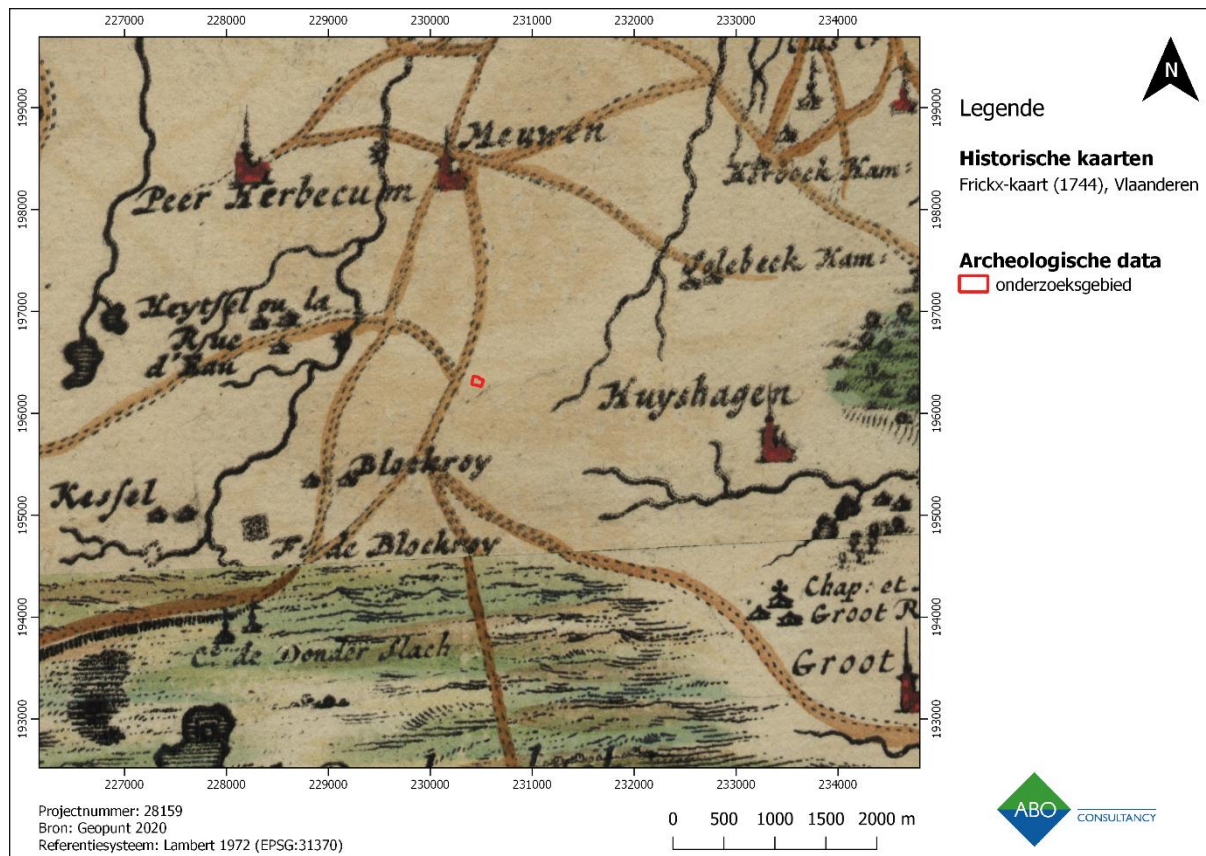
Figuur 28: Gebieden beschreven in een (archeologie)nota

² Vromans A., Blomme A. 2018.

4.5 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

4.5.1 FRICXKAART (CA. 1712)

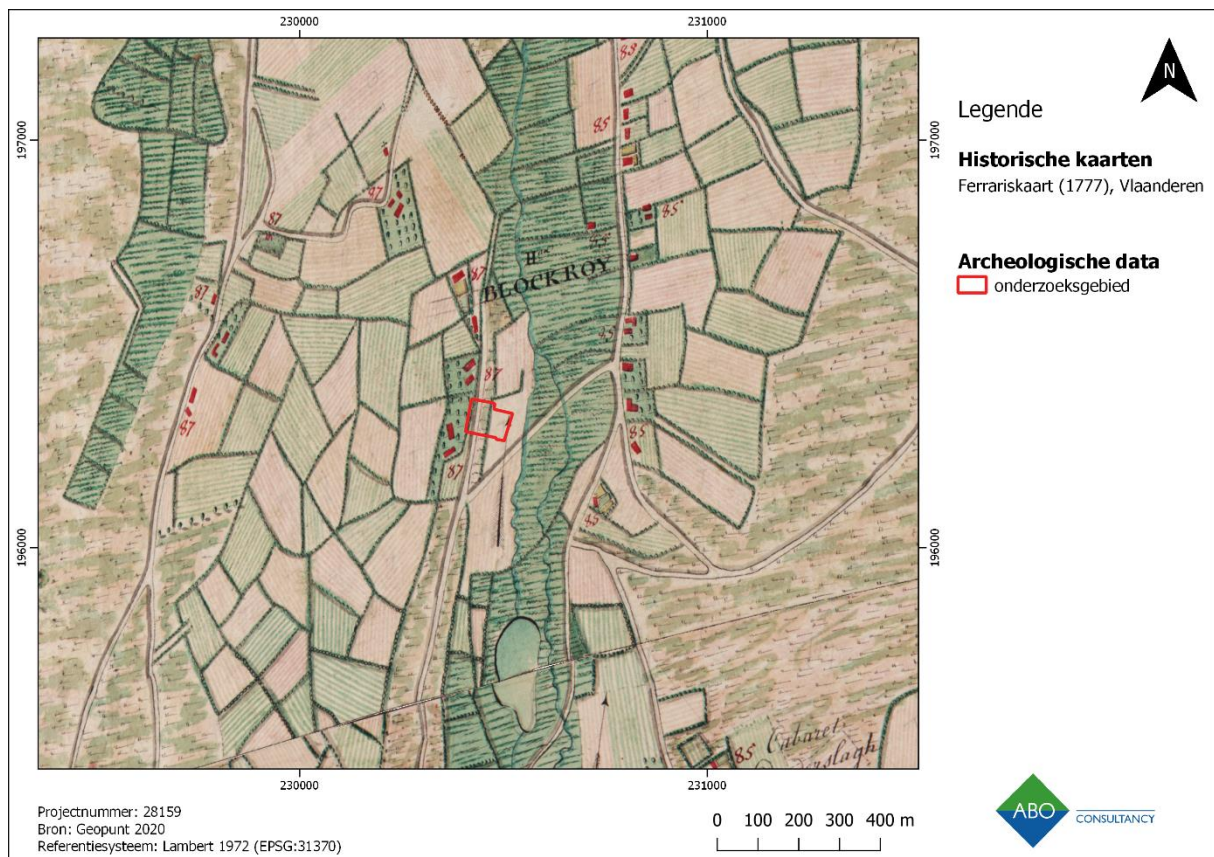
Op de Fricxkaart is helaas weinig detail te zien. Deze geeft enkel een beeld van het toenmalige landschap. Zo zijn al een aantal belangrijke wegen zichtbaar. Op basis hiervan kan afgeleid worden dat het onderzoeksgebied wellicht iets te veel naar het oosten ligt. Verder wordt ook de Donderslagheide afgebeeld (eerder genoemd in 4.1).

Figuur 29: Fricxkaart (1:40000) met aanduiding van het onderzoeksgebied

4.5.2 FERRARISKAART (CA. 1771- 1778)

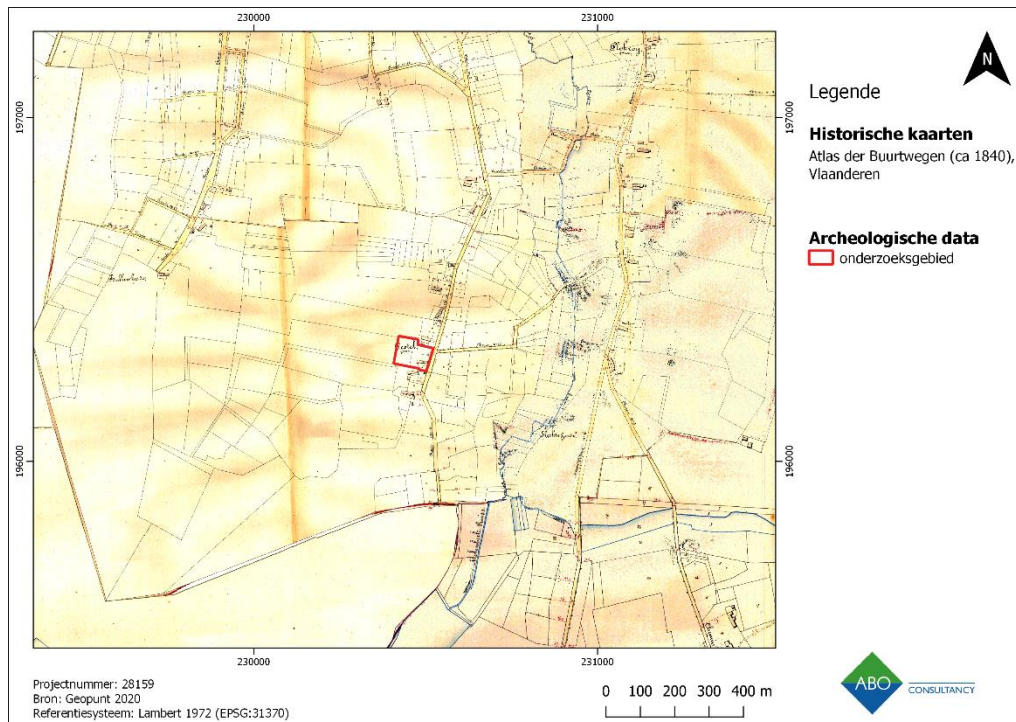
Op de Ferrariskaart zien we dat het plangebied net ten westen van de vallei van de Abeek met zijn typische lagere gelegen en dus ook natte weilanden voorkomt. Iets ten noorden wordt het gehucht Plokrooi (toen nog "Blockroy") aangeduid. Ter hoogte van het studiegebied zelf komt/komen enkel een of meerdere akker(s) voor. Wellicht is door het moeilijke georefereren van oude kaarten het plangebied enigszins naar het oosten opgeschoven want in feite bevindt zich dit ten westen van de weg. Mogelijks bevindt het meest noordelijke van beide ten westen van de weg voorkomende gebouwen zich bijgevolg binnen het plangebied.

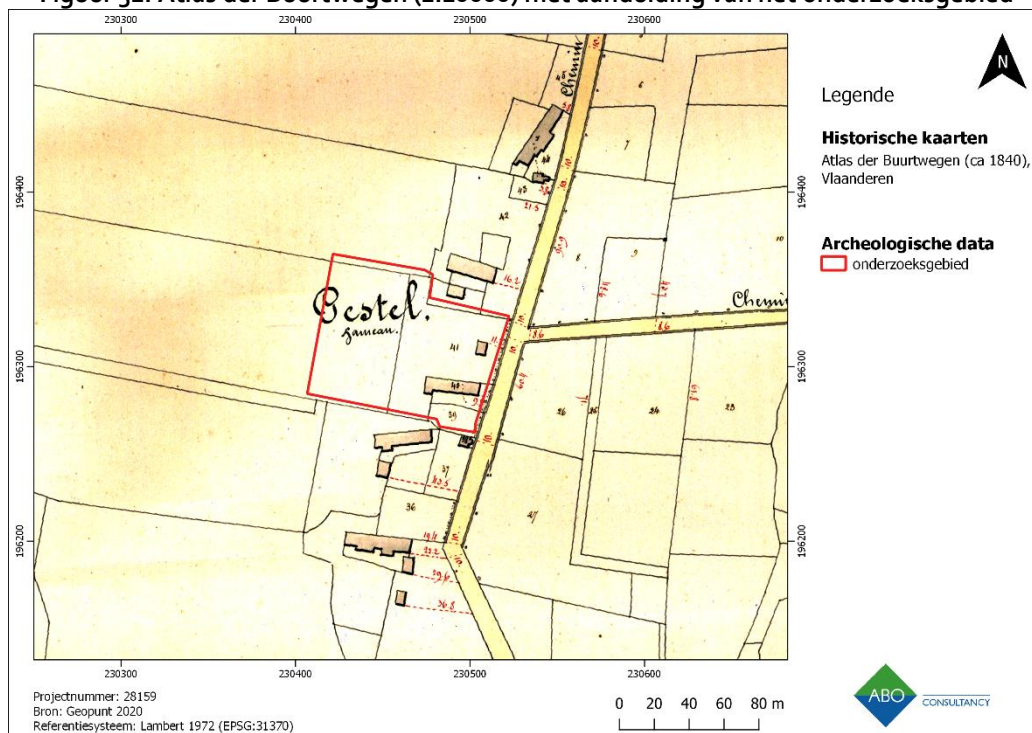
Figuur 30: Ferrariskaart (1:10000) met aanduiding van het onderzoeksgebied

4.5.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

Op de Atlas der Buurtwegen bevindt het onderzoeksgebied zich voor het eerst aan de juiste zijde van de weg. Wanneer we inzoomen op deze kaart zien we dat er al we degelijk een langgerekt gebouw voorkomt. Dit is waarschijnlijk de langgevelhoeve, die de voorloper is van het woonhuis met stallingen die er vandaag de dag nog steeds staat. In het oosten komt op de kaart ook een kleiner, vierkant gebouwtje voor. Het gehucht wordt intussen als Gestel aangegeven.

Figuur 31: Atlas der Buurtwegen (1:10000) met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 32: Atlas der Buurtwegen (1:2000) met aanduiding van het onderzoeksgebied

4.5.4 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

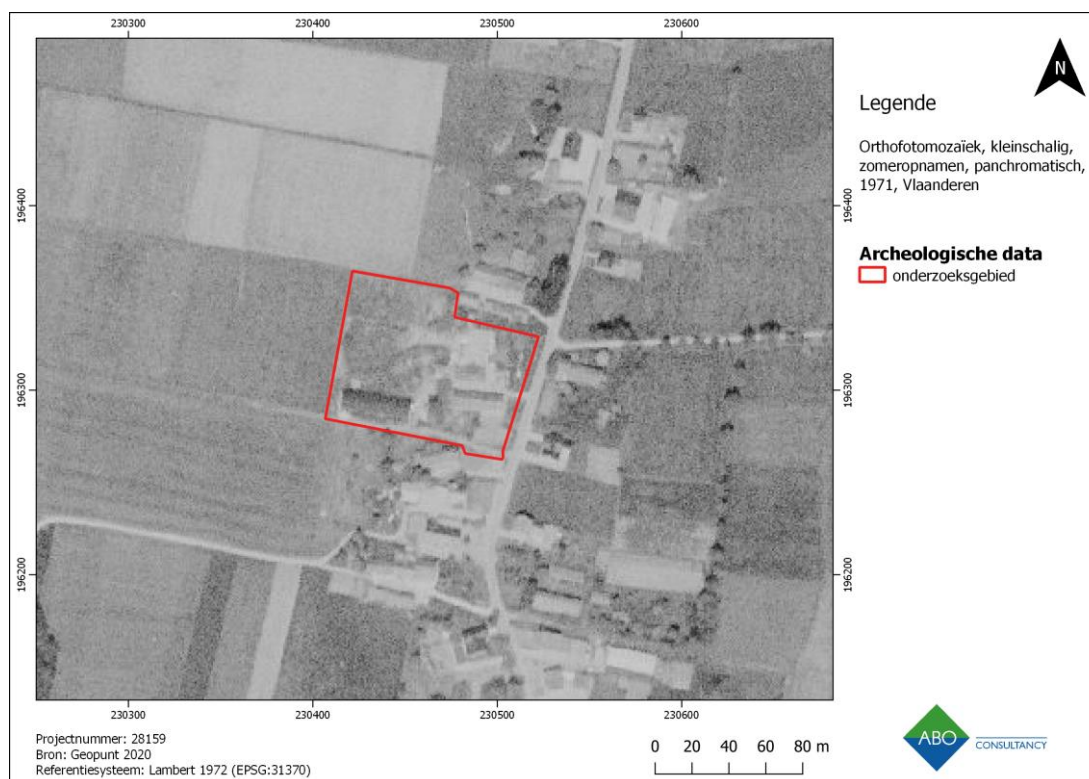
Ook op de topografische kaart van Vandemaelen bevindt er zich bebouwing ter hoogte van het plangebied. Er komen nu zelfs twee kleinere gebouwtjes voor aan de oostzijde.

Figuur 33: Vandermaelen kaart (1:2000) met aanduiding van het onderzoeksgebied

4.6 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

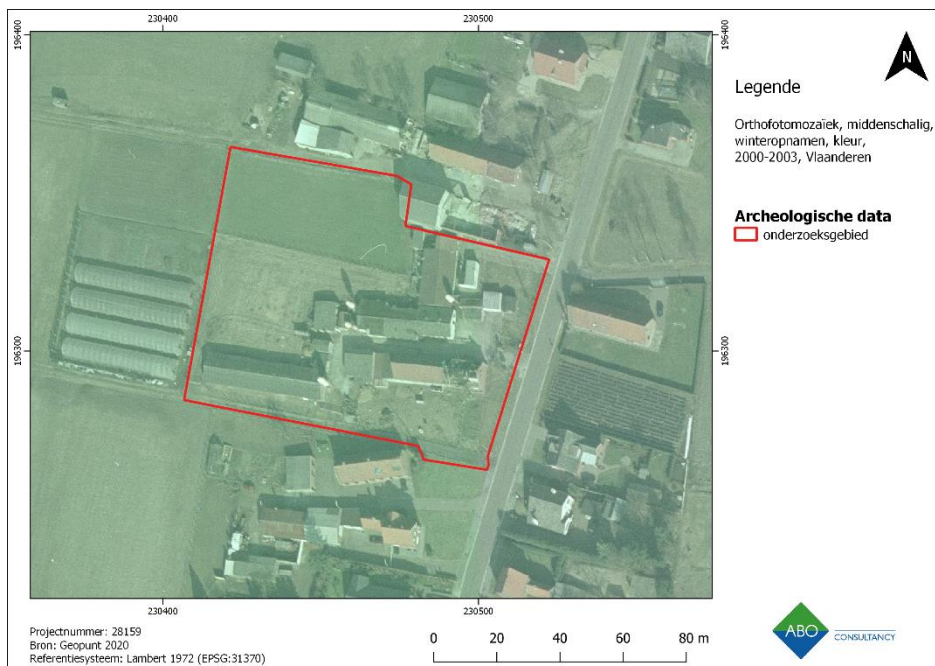
Op de recente orthofoto's (1971, 1986, 2003) is al sinds de prille jaren '70 een bebouwing langs de oostelijke en zuidwestelijke zijde van het onderzoeksgebied zichtbaar. Zo staat de langgevelhoeve in het oosten er uiteraard al en ook het langgerekte gebouw in het zuidwesten. Geleidelijk aan worden hier door de jaren heen een aantal gebouwen aan toegevoegd. De situatie in 2003 komt overeen met de huidige.

Figuur 34: Orthofotomozaïek (1:2000) uit 1971, kleinschalig, zomeropnamen, panchromatisch (1971) met weergave van het studiegebied

Figuur 35: Orthofotomozaïek (1:1000) uit 1986, kleinschalig, zomeropnamen, kleur met weergave van het studiegebied

Figuur 36: Orthofotomozaïek (1:1000) uit 2003, middenschallig, winteropnamen, kleur met weergave van het studiegebied

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van de landschappelijke situering binnen een ecologische gradiënt lijkt het plangebied een interessante locatie om zich te vestigen. Op de Centrale Archeologische Inventaris is alvast duidelijk dat de regio een aantrekkelijke uitvalsbasis was sinds de steentijden, en meer bepaald met zekerheid sinds het mesolithicum. Het zwaartepunt van de archeologische vindplaatsen bevindt zich op anderhalve kilometer naar het oosten, maar ook op de uitsprong van het Kempisch plateau waar het onderzoeksgebied zich situeert komen meerdere vindplaatsen voor. In de nabije omgeving lijken in eerste instantie vooral vindplaatsen uit de steentijd en verder ook vondsten uit de Romeinse periode en in minder mate uit de middeleeuwen, nieuwe tijd en nieuwste tijd voor te komen. Eerder uitzonderlijk is dat er echt concrete aanwijzingen zijn voor kampementen uit de steentijd en dat deze vindplaatsen zich niet enkel beperken tot losse vondsten. Binnen de steentijd zijn er zowel aanwijzingen voor occupatie van de regio tijdens het meso- en neolithicum. Voorts geeft het af en toe voorkomen van dakpanfragmenten en vondsten zoals *fibulae* aan dat er ook Romeinse bewoning in de nabijheid moet voorgekomen zijn. Ook uit andere perioden (middeleeuwen, nieuwe en nieuwste tijd) zijn er best wel wat losse vondsten aangetroffen. De archeologische verwachting voor het plangebied is gemiddeld tot hoog en deze geldt voornamelijk voor de steentijd, Romeinse periode, middeleeuwen en nieuwe tijd.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Zowel de landschappelijke ligging als de archeologische vindplaatsen in de omgeving geven aan dat het onderzoeksgebied zeker een archeologische verwachting in zich draagt. Echter, deze verwachting moet afgetoetst worden aan de mogelijkheid tot het bewaard gebleven zijn van de eventuele voorkomende archeologie en aan de impact van de toekomstige werken om een inzicht te krijgen in het potentieel tot kennisvermeerdering.

Het plangebied staat op de bodemkaart voor het grootste deel gekarteerd als bodemtype OB, wat aangeeft dat de ondergrond geroerd kan zijn. Hier is echter geen garantie voor. In het westen van het plangebied en rondomrand in de omgeving komen op de bodemkaart respectievelijk een matig droge zandleembodem met weinig duidelijke ijzer- en/of humus B-horizont en plaggenbodems voor. Beide laatste zouden gunstig zijn voor de bewaring van eventuele archeologische lagen. De mogelijkheid bestaat ook dat over een groter gedeelte van het plangebied een matig droge zandleembodem met weinig duidelijke ijzer- en/of humus B-horizont voorkomt.

Verder is het plangebied sinds vermoedelijk eind 18^e en met zekerheid midden 19^e eeuw aan de oostzijde bebouwd geweest. Het gaat onder andere om de langgevelhoeve, die zal verbouwd worden en de welke onder andere het onderwerp van deze archeologienota omvat. Sinds de jaren '70 staat het merendeel van de overige gebouwen (onder andere het langgerekte in het zuidwesten) er ook. De rest van het plangebied bleef vermoedelijk op de gebruikelijke landbouwactiviteiten (akkerbouw) na ongemoeid.

De impact van de toekomstige werken is eerder gering gezien de beperkte bijkomende verstoring. Ter hoogte van het te verbouwen gedeelte worden geen bijkomende graafwerken voorzien en ook de verharding zal de ondergrond niet dieper verstoren dan de huidige. Het slopen van de in totaal 12 gebouwen heeft eveneens een zeer geringe impact. Onder drie van de grote stallen komen telkens twee mestputten voor die zullen uitgedroogd en opgevuld worden. Hierbij kan het archeologische

niveau in beperkte mate extra geraakt worden. De overige te slopen kleinere structuurtjes in het noordoosten kunnen mogelijks gelinkt worden aan de Atlas der Buurtwegen. Deze kunnen dus eventueel teruggaan op negentiende eeuwse voorlopers. Echter, gezien er in deze zone slechts tot op het maaiveld zal gesloopt worden, zullen deze eventuele voorlopers niet geraakt worden. De archeologische verwachting dient alvast in het algemeen te worden bijgesteld naar laag maar niet onbestaande. In het algemeen moet immers ook naast de beperkte bijkomende verstoring rekening gehouden worden met de compactie als gevolg van het aanwenden van zware machines. Zowel ter hoogte van de opnieuw te verhardende zone als bijvoorbeeld meteen onder de mestputten in de stallingen kan nog een archeologisch niveau bewaard liggen. Dit zal bij de toekomstige bodemingrepen naar alle waarschijnlijkheid geraakt worden. Enkel ter hoogte van de te verbouwen zone zal eventuele bewaarde archeologie met zekerheid niet geraakt worden gezien er geen bijkomende graafwerken aan te pas komen in deze zone.

5.3 SAMENVATTING

Naar aanleiding van de verbouwing aan een bestaande langgevelhoeve werd in het kader van het bekomen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen een archeologienota opgemaakt. Deze bestaat in dit stadium enkel uit een bureaustudie. De toekomstige werkzaamheden bestaan uit verbouwingen aan een langgevelhoeve inclusief stallingen en de sloop van een twaalfstal structuren. De archeologische verwachting is gemiddeld tot hoog en deze geldt voornamelijk voor de steentijd, Romeinse periode, middeleeuwen, nieuwe en nieuwste tijd. De interessante landschappelijke ligging van het plangebied op het Kempisch plateau niet ver van water ligt daar wellicht aan ten grondslag. Echter, de mogelijkheid is reëel dat de ondergrond van het plangebied al geroerd is. Voorts is ook de bijkomende versturende impact van de toekomstige werken gering. Desalniettemin moet rekening gehouden worden met compactie als gevolg van het aanwenden van zware machines waardoor een eventueel bewaard archeologisch niveau alsnog kan geraakt worden. Het kennisvermeerderingspotentieel dient te worden bijgesteld naar een lage, maar niet onbestaande archeologische verwachting voor een deel van het onderzoeksgebied.

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	Director		30 april 2020
Toon Moeskops	Business Unit Manager		30 april 2020
Anouk Van der Kelen	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		30 april 2020

7 BIBLIOGRAFIE

Cartesius 2020

Geoportaal onroerend Erfgoed, Centraal Archeologische Inventaris [online], geo.onroenderfgoed.be (geraadpleegd op 9 april 2020)

Geopunt Vlaanderen 2020: Basiskaarten (orthofoto's 1971/2015; GRB, topografische kaart (klassieke reeks)) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 9 april 2020).

Geopunt Vlaanderen 2020: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 9 april 2020).

Geopunt Vlaanderen 2020: Bodemkaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 9 april 2020)

Inventaris Onroerend erfgoed 2020, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14592>

Van Ranst E & Sys C., 2000, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000), Gent: Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent.

Vromans A., Blomme A., 2018. Archeologienota Meeuwen – Bullenstraat 13. BAAC Vlaanderen rapport nr 892.